

InDret

Amnistia i responsabilitat civil

Daniel Vallès Muñío

Advocat

Giménez-Salinas & Trias de Bes, Advocats Associats

Working Paper núm: 185

Barcelona, gener de 2004

www.indret.com

Sumari

1. Introducció
2. Amnistia i reclamació
 - 2.1. La Llei d'Amnistia
 - a) Antecedents
 - b) Els supòsits amnistiats
 - c) L'abast del concepte d'amnistia
 - 2.2. L'acció de reclamació
 - a) L'existència del dany: la privació de llibertat dels perdedors de la Guerra Civil Espanyola
 - b) Legitimació passiva o l'obligat al rescabament
 - c) Prescripció de l'acció de reclamació?
3. La regulació de les ajudes derivades dels supòsits de la Llei d'Amnistia
 - 3.1. La regulació estatal
 - 3.2. Les regulacions autonòmiques
 - 3.3. Quadre d'ajudes
4. Conclusió
5. Sentències citades
6. Bibliografia

1. Introducció

Aquest treball analitza les solucions jurídiques adoptades quaranta anys després de la producció d'un dany com és la privació de llibertat per motius polítics durant una dictadura. El pas d'aquest règim a la democràcia va fer possible la presa de consciència política de l'existència del dany materialitzada en l'amnistia i, més tard, de la necessitat de mostrar una certa sensibilitat de reparació cap a les persones que patiren aquesta privació de llibertat.

L'any 1990, l'Estat Espanyol va mostrar aquesta sensibilitat regulant la concessió d'ajudes per a les víctimes que van patir 3 ó més anys de privació de llibertat i a partir de 1995 les Comunitats Autònomes van establir ajudes per a les persones que no van poder accedir a les ajudes estatals per no complir algun requisit, ja sigui d'edat o de temps d'estada en establiments penitenciaris. Si bé les Comunitats Autònomes van actuar sota l'empara del títol competencial d'assistència social, les seves ajudes tenen el mateix caràcter de reinserció social de les víctimes que les ajudes estatals. És a dir, tant les ajudes estatals com les autonòmiques no tenen un caràcter indemnitzatori o de rescabament del dany sinó simplement estableixen uns barems econòmics arbitraris pel temps de privació de llibertat. L'anàlisi de les ajudes concedides ens ajudarà a entendre quin valor donen l'Estat i les Comunitats Autònomes al dany patit.

Si bé s'han concedit ajudes des de punt de vista de l'assistència social, mai no s'ha plantejat el reconeixement de cap mena de responsabilitat derivada de la privació de llibertat durant l'època franquista. Així, tot i que la Llei d'Amnistia exonerava la responsabilitat penal dels fets que contemplava, deixava viva la responsabilitat civil d'aquests mateixos fets. És a partir d'aquests dos arguments que aquest treball intenta plantejar una acció de reclamació dels danys patits per la privació de llibertat davant dels tribunals espanyols.

La construcció d'aquesta acció de reclamació i l'anàlisi de les ajudes estatals i autonòmiques són els eixos d'aquest treball que, sense pretensions, intenta omplir un buit molt concret en l'estudi jurídic de l'amnistia i de la responsabilitat derivada dels fets ocorreguts després de la Guerra Civil espanyola.

2. Amnistia i reclamació

2.1. La Llei d'Amnistia

a) Antecedents

El fet més important de la història política de l'Estat Espanyol durant el segle XX va ser la Guerra Civil. Iniciada per la insurrecció del general Francisco Franco, aquest conflicte va durar tres anys (1936-1939) i va finalitzar amb la victòria del bàndol franquista i amb la instauració d'una dictadura militar. Aquesta situació política es va prolongar fins el novembre de 1975, en què amb la mort del general Franco s'iniciava l'anomenada Transició Democràtica espanyola.

És dins d'aquest context històric de la Transició on cal situar la Llei d'Amnistia. Després de la mort de Franco i amb Adolfo Suárez com a president del govern espanyol a partir del juliol de 1976, es dicta la Llei 1/1977, de 4 de gener, per a la Reforma Política (B.O.E. N° 4 de 5 de gener), aprovada per referèndum el 15 de desembre de 1976 amb el vot afirmatiu del 94 per cent i amb un 24 per cent d'abstenció. La peculiaritat d'aquesta llei rau en el fet que fou aprovada per les Corts franquistes el 18 de novembre de 1976 i suposava l'entrada dels principis democràtics en l'ordenament jurídic espanyol i, per tant, la fi de les mateixes Corts franquistes que l'aprovaren. Seguidament, entre el febrer i l'abril de 1977 es legalitzen alguns partits polítics, no tots (Ruipérez, 2002, 36), i el 15 de juny del mateix any se celebren les primeres eleccions democràtiques a l'Estat Espanyol des de l'esclat de la Guerra Civil.

Així és com un cop conformades unes Corts d'acord amb els principis democràtics, el B.O.E. del dia 17 d'octubre de 1977 (N° 248) va publicar la Llei 46/1977, d'Amnistia, aprovada el 15 d'octubre, en endavant Llei d'Amnistia, que esdevenia una mena de llei de punt final pel que fa a les responsabilitats derivades de la Guerra Civil espanyola i nascudes durant els quaranta anys de la dictadura que la seguien.

Tot i la importància social de la Llei d'Amnistia, el legislador democràtic nouvingut no va incloure-hi un preàmbul que expliqués el significat de la seva voluntat.

Aquesta llei va ser consensuada per tots els grups parlamentaris (els d'U.C.D, Socialista del Congrés, Comunista, de la Minoria Basco-Catalana, Mixt i el de Socialistes de Catalunya), excepte pel d'Alianza Popular, i fou aprovada per 296 vots a favor, 2 en contra, 18 abstencions i un vot nul, de 317 vots emesos (Diari de Sessions del Congrés dels Diputats, N° 24, 974).

Cal tenir en compte que l'Estat Espanyol abans i després de la Llei d'Amnistia va dictar diverses normes sobre mesures de gràcia, ja fos indult o amnistia. Així tenim, entre la mort del general Franco i l'aprovació de la Constitució Espanyola, (Baena del Alcázar, 1982, 313 i ss.) cronològicament:

- El Decret 2940/1975, de 25 de novembre (BOE N° 284, de 26 de novembre), pel que es concedeix l'indult general amb motiu de la proclamació de Juan Carlos de Borbón com a Rei d'Espanya, on no es fa referència a mesures de gràcia per a presos polítics però si s'exceptua de l'indult "las penas por delitos de terrorismo y conexos, por delitos de propaganda de sentido terrorista y por los delitos de pertenencia a asociaciones, grupos u organizaciones comprendidos en la legislación sobre terrorismo" (art. 3).
- L'Ordre de 26 de novembre de 1975 (BOE N° 287, de 29 de novembre), per la que es fa extensiva a la Jurisdicció de Contraban l'aplicació de l'indult concedit pel Decret 2940/1975, de 25 de novembre.
- L'Ordre de 5 de desembre de 1975 (BOE N° 298, de 12 de desembre), per la que s'extenen els beneficis del Decret 2940/1975, de 25 de novembre, a l'àmbit acadèmic.
- El Decret 3357/1975, de 5 de desembre (BOE N° 308, de 24 de desembre), pel que es declaren revisades d'ofici i anul·lades les sancions administratives acordades de conformitat amb el que estableix la Llei de 10 de febrer de 1939, de Responsabilitats Polítiques.
- L'Ordre de 17 de desembre de 1975 (BOE N° 308, de 24 de desembre), per la que es fa extensiu a les entitats locals l'aplicació de l'indult concedit pel Decret 2940/1975, de 25 de novembre.
- El Decret 840/1976, de 18 de març (BOE N° 101, de 27 d'abril), pel que s'extenen els efectes del Decret de 5 de desembre de 1975 als funcionaris de corporacions i empreses concessionàries de serveis públics.
- El Reial Decret-Llei 10/1976, de 30 de juliol (BOE N° 186, de 4 d'agost) sobre Amnistia. Si bé no és l'objecte d'aquest treball l'estudi de la legislació sobre mesures de gràcia, cal dir, en comparació amb la

Llei d'Amnistia, que aquesta norma sí gaudeix d'un preàmbul que explica quina és la voluntat de la Corona espanyola a l'hora de dictar-la. De la mateixa manera són especialment significatius els següents articles: el 2.1 estableix que "La amnistia otorgada dejará siempre a salvo la responsabilidad civil frente a los particulares, que podrá exigirse por el procedimiento que corresponda."; i la Disposició Addicional Primera, que diu "No procederá indemnización ni restitución alguna en razón de las sentencias penales o resoluciones, penas o sanciones administrativas comprendidas en la amnistía." Preceptes similars no existeixen a la Llei d'Amnistia.

- L'Acord del Comitè Executiu Sindical sobre l'aplicació de l'amnistia en l'àmbit sindical (BOE N° 191, de 10 d'agost de 1976).
- El Reial Decret 2393/1976, d'1 d'octubre (BOE N° 256, de 25 d'octubre), pel que es dicten normes per a l'aplicació de l'amnistia als funcionaris de l'administració local.
- El Reial Decret 2716/1976, de 18 d'octubre (BOE N° 285, de 27 de novembre), pel que es regula l'aplicació en matèria de premsa i impremta del Reial Decret-Llei 10/1976, de 30 de juliol.
- El Reial Decret-Llei 19/1977, de 14 de març (BOE N° 65, de 17 de març), sobre mesures de gràcia. Aquesta norma "reconsidera" els límits del Reial Decret-Llei 10/1976, de 30 de juliol, sobre Amnistia, esmentat més amunt, sense retocar el que es disposa sobre la responsabilitat civil.
- El Reial Decret 388/1977, de 14 de març (BOE N° 66, de 18 de març), sobre Indult General. Aquesta norma "completa" l'amnistia atorgada pel Reial Decret-Llei 19/1977, de 14 de març.
- L'Ordre de 2 d'abril de 1977 (BOE N° 91, de 16 d'abril), per la que es dicten normes per l'aplicació de l'indult promulgat pel Reial Decret 288/1977, de 14 de març.
- El Reial Decret 1135/1977, de 27 de maig (BOE N° 127, de 28 de maig), sobre Indult a Personal de les Forces Armades.
- L'Ordre de 6 de juliol de 1977 (BOE N° 168, de 15 de juliol), per la que es dicten normes sobre la manera de sol·licitar pels funcionaris de la Generalitat de Catalunya l'aplicació dels beneficis de l'amnistia d'acord amb el Reial Decret 2393/1976, d'1 d'octubre.
- L'Ordre de 6 de juliol de 1977 (BOE N° 168, de 15 de juliol), per la que es dicten normes per a l'aplicació del Reial Decret 2393/1976, sobre amnistia als funcionaris de l'Administració Local.
- La Llei 46/1977, de 15 d'octubre (BOE N° 248, de 17 d'octubre), d'Amnistia, objecte d'estudi en aquest treball.
- El Reial Decret 1081/1978, de 2 de maig (BOE N° 126, de 27 de maig), per a l'aplicació de l'Amnistia als funcionaris de la Generalitat de Catalunya.
- L'Ordre de 29 de juny de 1978 (BOE N° 156, d'1 de juliol), per la que es determina la composició de la Comissió Interministerial per a l'aplicació de l'Amnistia als funcionaris de la Generalitat de Catalunya.
- El Reial Decret 2647/1978, de 29 de setembre (BOE N° 268, de 9 de novembre), pel que es fixen normes per a l'aplicació del que disposa l'article 8 de la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, d'Amnistia en matèria de seguretat social.
- El Reial Decret-Llei 44/1978, de 21 de desembre (BOE N° 306, de 23 de desembre), pel que es regula la situació del personal auxiliar de Jutjats i Tribunals separat del servei per fets de motivacions polítiques.

Des del punt de vista de la filosofia del dret, ens trobem amb la possibilitat de fer servir, de manera una mica simplista i paradoxal (tot sigui dit), els conceptes de Carl Schmitt, decisió, sobirania i excepció (Gómez Orfanel, 1993, 251 i ss.). L'Estat Espanyol es trobava en una situació excepcional com era el pas d'una dictadura militar de quaranta anys a un sistema democràtic on es garantissin els drets fonamentals. Aquesta "travessia del desert" no podia deixar sense solució la responsabilitat derivada dels fets i els abusos ocorreguts durant la dictadura i és llavors quan les Corts democràtiques i sobiranes adopten la decisió de regular l'amnistia. Podem entendre que les regulacions anteriors sobre mesures de gràcia no constitueixen una "decisió" (des del punt de vista de solució d'una situació excepcional) tota vegada que no foren dictades per un poder sobirà emanat directament del poble, ja que encara no s'havien celebrat les eleccions democràtiques.

Com a decisió, la regulació de l'amnistia supera i se separa de les normes jurídiques existents declarant, com veurem, l'extinció de les responsabilitats penals derivades dels fets amnistiats. I com a superació de l'ordenament jurídic establert no deixa de tenir un cert aspecte d'arbitrarietat: es van amnistiar uns fets i no uns altres. Tanmateix, hem d'admetre que l'estructura de l'amnistia depèn en gran mesura del conflicte que intenta resoldre, però també que la igualtat és un principi del tot exigible en la regulació de l'amnistia: totes les parts implicades en el conflicte han de rebre el mateix tracte (Pérez del Valle, 2001, 195).

Serà el contingut de la regulació de l'amnistia, el que permetrà fer un judici crític sobre la seva correcció en tant que superació d'una situació excepcional. És a dir, la valoració que hom pugui fer del contingut de la regulació de l'amnistia permet dir si la situació excepcional s'ha superat positivament o si bé es quedaren coses pel camí. Aquesta valoració no és objecte del present treball i haurà de ser el lector qui, si vol, la faci.

b) Els supòsits amnistiats

Evidentment, un element clau de la Llei d'Amnistia és l'abast del concepte mateix d'amnistia. La relació entre el concepte de delictes polític i el d'intencionalitat política defineix que és l'amnistia en tots els supòsits de la llei. Així, per a la doctrina (Bueno Arús, 1977), la Llei d'Amnistia entén el delictes polític d'una manera subjectiva, ja que té en compte la finalitat o la intenció que mou a l'autor, i no fa cas del tipus de delictes comès ni de la naturalesa del bé jurídic atacat. Segons aquesta visió, l'àmbit de l'amnistia és més ample que si s'hagués optat per una orientació objectiva, la qual només té present el delictes comès, ja que la intencionalitat política exigida per tal que operi l'amnistia pot estar implícita en una pluralitat de delictes, sense establir-ne un *numerus clausus*.

Aquesta llei va declarar amnistiats (article primer):

- Tots els actes d'intencionalitat política, amb independència del seu resultat, tipificats com a delictes o faltes realitzats abans del 15 de desembre de 1976. En aquest apartat no concreta si la intenció política de l'autor del fet amnariat havia de ser el restabliment de la democràcia a l'Estat Espanyol o el manteniment del règim dictatorial franquista. Entenem, per tant, amnistiats també els actes l'objectiu dels quals fos la continuació del règim. La doctrina (Bueno Arús, 1977, 6) ha entès que la intencionalitat política en aquest cas es presumeix en els delictes contra la seguretat interior de l'Estat, tipificats com a tals en el moment d'aprovar-se la Llei d'Amnistia.
- Els actes de la mateixa naturalesa, en els quals s'apreciés un mòbil de "restablecimiento de las libertades públicas o de reivindicación de autonomías de los pueblos de España" en la seva intencionalitat política. La Llei d'Amnistia ja parla d'aquestes "autonomías de los pueblos de España" més d'un any abans de l'aprovació de la Constitució Espanyola de 1978, que és la norma fonamental que determina l'estructura territorial de l'Estat Espanyol.

En aquest cas és important tenir en compte quin és l'abast del concepte d'intencionalitat política d'aquest tipus d'actes. Així, Bueno Arús (1977, 6 i 7) veu una contradicció en el fet que es pugui aplicar l'amnistia a actes terroristes mitjançant aquest apartat, ja que "parece contradictorio que los protagonistas del terror puedan presentarse como defensores de la libertad o de la autonomía", per finalment optar per un cert escepticisme polític: "pero ya es

sabido que las decisiones políticas responden a una lógica diversa que las normas éticas o jurídicas.”

En la mateixa línia, cal tenir present la Sentència del Tribunal Suprem de 28 de novembre de 1986 (RJ 1986, 7841) que estableix que queden fora del “cono abarcador de la Ley de Amnistía” els mòbils independentistes, diferenciant-los dels mòbils autonomistes, aclarint que, segons el Diccionario de la Lengua (espanyola), “autonomía” equival a “potestad que dentro del Estado pueden gozar municipios, provincias, regiones y otras entidades de él para regir intereses peculiares a su vida interior mediante normas y órganos de gobierno propios, es decir, que supone el reconocimiento de particularidades étnicas, lingüísticas, consuetudinarias o tradicionales de ciertas comarcas o regiones, que cristaliza en transferencia de funciones y de competencias, por parte del Poder Central hasta el límite que se convenga, pero siempre dentro de la soberanía de un solo Estado. Indudablemente el secesionismo del complejo unitario del Estado español, con ánimo de erección (sic) de un país independiente, no puede parificarse a la intención reivindicativa autonómica a que alude la Ley citada. [...] El propósito de secesión o de independencia de Cataluña por la fuerza de las armas y mediante un ejército revolucionario no puede estar en el ámbito de la citada Ley de Amnistia a no ser mediante una interpretación extensiva que repugna a toda medida de gracia y que indebidamente parifique autonomía e independencia. Que en el texto constitucional queden perfectamente definidos los conceptos de “autonomía” y “comunidades autónomas”, no supone que, con precedencia a la promulgación de la Constitución, se confundieran, tornándose sinónimos o equivalentes, los de “autonomía” e “independencia”, cuando el proceso hacia el logro de la “autonomía”, en su acepción propia y genuina, fue lento en su elaboración, siendo objeto de plurales sugerencias y anteproyectos y, desde luego, incurso en la dialéctica de la transición política hacia la democracia, sin ambigüedades ni confusionismos.” A partir d’aquí podríem dubtar si la raó que fa excloure els mòbils independentistes de l’empara de l’amnistia és el fet de fer servir la lluita armada o, per altra banda, podríem (o més aviat cal) pensar que l’objectiu secessionista o d’autodeterminació d’un poble és l’element característic de la intencionalitat política que determina que quedin fora determinats actes de l’abast d’aquesta llei.

La Sentència del Tribunal Suprem de 30 de desembre de 1980 (RJ 1980\5073) estableix que “cuando la Ley de Amnistía de 15 de octubre de 1977 habla del “móvil de restablecimiento de las libertades públicas”, debe entenderse que tales libertades se refieren al respeto a los derechos humanos, a la participación del pueblo en tareas públicas, al pluralismo y pluripartidismo, a la libertad de asociación y de actuación política, a la libertad sindical y al establecimiento de un régimen democrático asentado en los tres poderes clásicos y presidido por unas Cortes representativas -uni o bicameralmente- cuyos Diputados o representantes sean elegidos por sufragio universal, directo y secreto” (Sentència citada a Vázquez Iruzubieta, 1988, 505).

- Els actes de la mateixa naturalesa i intencionalitat que els anteriors realitzats fins el 6 d’octubre de 1977 (data de l’acord aconseguit en el sí de la comissió negociadora de la llei), sempre que no haguessin suposat violència greu contra la vida o la integritat de les persones.

- Els delictes i les faltes connexos amb els anteriors.

Es declaraven amnistiats “en tot cas” (article segon):

- Els delictes de rebel·lió i sedició i els delictes i les faltes comesos en ocasió dels anteriors, tipificats en el Codi de Justícia Militar, aleshores vigent.
- L’objecció de consciència a la prestació del servei militar per motius ètics o religiosos.
- Els delictes de denegar l’auxili a la Justícia per negar-se a revelar fets de naturalesa política coneguts en l’exercici professional.
- Els actes d’expressió d’opinió, realitzats a través de premsa, impremta o qualsevol altre mitjà de comunicació.
- Els delictes i les faltes comesos per les autoritats, funcionaris i agents de l’ordre públic, amb motiu o ocasió de la investigació i la persecució dels actes inclosos en la Llei d’Amnistia. Aquest supòsit d’amnistia és especialment rellevant tota vegada que no s’exigeix que aquests actes revesteixin intencionalitat política per a la seva perpetració, llevat que s’interpreti que els abusos causats pels agents de l’ordre públic en la persecució de delictes d’intencionalitat política tinguin també intencionalitat política, però directament contrària, la del manteniment del règim. Per altra banda, la no exigència d’intencionalitat política per a l’amnistia d’aquests delictes comesos per les forces d’ordre públic pot haver comportat una certa desigualtat ja que s’haurien perdonat delictes comesos per motius personals (Bueno Arús, 1977, 9). Aquesta injustícia es veuria materialitzada en una vulneració de l’article 14 de la Constitució Espanyola i portaria a entendre l’amnistia com anticonstitucional (Lozano, 1991, 1039).
- Els delictes (que no les faltes) comesos pels funcionaris i agents de l’ordre públic contra l’exercici dels drets de les persones. D’aquesta redacció es pot entendre l’apartat f) de l’article segon de la Llei d’Amnistia com una clàusula de tancament o calaix de sastre dels supòsits d’amnistia per als funcionaris i per als agents de l’ordre per delictes contra l’exercici d’aquests drets, tot i que encara no s’havien especificat donat que la Constitució Espanyola encara havia de ser promulgada.

Els efectes que va tenir aquesta llei per als membres de les forces d’ordre públic amnistiats, fou «la percepción del haber pasivo que corresponda, [...] incluso los que hubiesen pertenecido a Cuerpos extinguidos” (apartat e) de l’article setè); és a dir que, per exemple, un membre de les forces d’ordre suspès o condemnat per matar una persona en una manifestació, en aquell moment il·legal, quedava amnariat i amb dret a percebre el sou deixat de percebre durant la seva suspensió laboral o el temps de compliment de la condemna.

De la mateixa manera es van amnariat les faltes disciplinàries judicials, les infraccions administratives o governatives realitzades amb intencionalitat política, amb exclusió de les infraccions tributàries (article quart). També s’amnariaren les infraccions de naturalesa laboral i

sindical derivades d'actes que suposessin l'exercici de drets reconeguts als treballadors en normes i convenis internacionals vigents a l'hora d'entrar en vigor la Llei d'Amnistia (article cinquè).

c) L'abast del concepte d'Amnistia

La paraula "amnistia" prové de la paraula grega *amnestia*, que significa oblit. Així, des d'una aproximació etimològica entenem que l'amnistia suposa l'oblit total del delictes, que es té per no comès (Rodríguez Devesa, 1993, 673).

Des d'un punt de vista de dogmàtica jurídica, l'amnistia és una institució de dret penal que suposa l'extinció de la responsabilitat penal de l'actor del fet típic, esdevenint una derogació parcial i transitòria de la llei penal, respecte a fets ja realitzats, duta a terme pel poder públic en atenció a circumstàncies singularment polítiques.

Tanmateix, el Tribunal Constitucional espanyol ha precisat aquest concepte, referint-s'hi en determinades ocasions. Així, entén que l'amnistia respon a "una raó de justícia, com a exigència derivada de la negació de les conseqüències d'un dret anterior" (STC 63/1983, de 20 de juliol, Sala 2a). "[É]s una operació jurídica [...] que pretén eliminar, en el present, les conseqüències de l'aplicació d'una determinada normativa - en sentit ampli- que es refusa avui per contrària als principis inspiradors d'un nou ordre polític. És una operació excepcional pròpia del moment de consolidació dels nous valors als quals serveix, la finalitat unitària de la qual no emmascara el fet que es posa en pràctica recurrent a una pluralitat de tècniques jurídiques que queden unides precisament per la finalitat comuna. En uns casos - normalment per a relacions en les que l'Estat apareix involucrat com a poder públic- l'aplicació de l'amnistia suposarà el que s'ha anomenat per la doctrina "derogació retroactiva de normes", fent desaparèixer completament les restriccions que patí el dret o la llibertat afectats, amb totes les seqüeles, amb el que pot dir-se que el dret reviu amb caràcter retroactiu; no obstant això, l'amnistia no deixa de ser-ho per tenir efectes més limitats, i això succeeix especialment en relació amb relacions sotmeses a un règim jurídic privat, en les que es pretén la majoria de les vegades concedir en el present, i per al futur, una sèrie de drets [...]" (STC 147/1986, de 25 de novembre, Ple).

Però, quin és l'abast de l'amnistia? Quins són els seus efectes? La doctrina entén que els efectes genèrics de l'amnistia s'extenen no solament a l'extinció de la pena sinó que també afecten a l'acció penal, és a dir, que els processos penals pendents per delictes compresos a la llei d'amnistia en qüestió, hauran d'ésser sobreseïts (Arroyo, 1989, 315). De la mateixa manera, l'amnistia també suposa la cancel·lació dels antecedents penals relatius als fets amnistiats (Rodríguez Devesa, 1993, 673), és a dir, els efectes que produeix l'amnistia són "ex tunc" o des de sempre (Sobremonte, 1979, 329).

Pel que fa a la responsabilitat civil, cal remarcar que la majoria d'autors entenen que la responsabilitat civil derivada dels delictes amnistiats no queda afectada per l'amnistia (Arroyo,

1989, 315; Rodríguez Devesa, 1993, 673; Antón Oneca, 1986, 610; Linde Paniagua, 1978, 107). La raó fonamental és que la responsabilitat civil no s'extingeix a menys de què no es declari expressament en la mateixa llei reguladora de l'amnistia, per la qual cosa s'haurà d'estar a la llei d'amnistia en qüestió per saber si la responsabilitat civil derivada dels delictes amnistiats també s'ha d'oblidar.

En concret, la Llei 46/1977 (paràgraf primer de l'article sisè) entén que "l'amnistia determinarà en general l'extinció de la responsabilitat criminal derivada de les penes imposades o que es poguessin imposar amb caràcter principal o accessori". En cap moment aquesta llei esmenta l'extinció de les responsabilitats civils derivades dels delictes amnistiats. Tanmateix, la responsabilitat civil tampoc entraria dins el camp de les penes accessòries donat el seu estricte caràcter civil i no penal (Antón Oneca, 1986, 610).

Cal tenir en compte que la proposició de Llei d'Amnistia (Boletín Oficial de las Cortes, N° 16, 11 octubre 1977, 203 i ss.) va ser aprovada sense realitzar-hi cap esmena. És a dir, l'extinció de la responsabilitat civil derivada dels supòsits esmentats en aquesta llei fou un tema no proposat a debat i, per tant, no legislat.

Com hem indicat més amunt, el Decret-Llei 10/1976, d'Amnistia de 30 de juliol de 1976 (B.O.E. de 4 d'agost) sí exclou (Disposició Addicional Primera) expressament que l'Estat sigui responsable pels danys derivats dels actes que s'amnistien mitjançant aquest decret: "No procederá indemnización ni restitución alguna en razón de las sentencias penales o resoluciones, penas o sanciones administrativas comprendidas en la amnistía." La Sentència del Tribunal Suprem de 26 de setembre de 1978 (Sala 4a) limita aquesta irresponsabilitat de l'Estat únicament a sentències o resolucions administratives fermes (Saínez Moreno, 1978, 361 i ss.).

Igualment, el Tribunal Constitucional espanyol ha establert que "l'amnistia extingeix la punibilitat i els efectes penals que el delicte o infracció produeix com a fet penal o sancionable, però no els efectes que el delicte o infracció produeix com a fet simple" (STC 122/1984, de 14 de desembre, Sala 2a). D'aquí també podem suposar que les responsabilitats civils derivades dels delictes amnistiats, com a "fet simple", no queden oblidades.

En conclusió, entenem que la Llei d'Amnistia no va suposar l'extinció de la responsabilitat civil derivada dels actes amnistiats, ni pels causants directes ni per l'Estat Espanyol.

Però, tot i no haver-se extingit la responsabilitat civil per l'aplicació de la Llei d'Amnistia, pot ser reclamada davant dels Tribunals espanyols?

2.2. L'acció de reclamació

Com ja hem apuntat, una de les propostes d'aquest treball és la configuració d'una possible acció de reclamació pels danys derivats dels supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia. Donat l'amplitud dels supòsits regulats (Bueno Arús, 1977, 5) i que diferents ens territorials han regulat

la concessió d'ajudes per la privació de llibertat durant el règim franquista, presentarem l'acció de reclamació per aquest dany.

Tot i que la naturalesa de l'acció civil i de la derivada de delictes sigui la mateixa (Pantaleón Prieto, 1983, 830; Yzquierdo Tolsada, 1990, 591), per a què existeixi la possibilitat d'accionar mitjançant la segona acció, el delictes ha d'haver estat declarat i penat pels Tribunals penals, extrem que no pot donar-se en el cas de l'amnistia (Reglero Campos, 1993, 6).

a) L'existència del dany: la privació de llibertat dels perdedors de la Guerra Civil Espanyola

Tota possible reclamació de responsabilitat civil s'inicia inevitablement per la constatació de la realitat del dany que es pretén reclamar. En el cas proposat ens trobem que el dany és la privació de llibertat després de la finalització de la Guerra Civil espanyola. Si bé la prova de la seva existència és, al cap i a la fi, una qüestió documental, creiem oportú explicar quin és l'abast general del dany que pretenem provar.

Tot i que focalitzem la nostra anàlisi en el dany patit pels bàndol republicà un cop finalitzada la guerra, no podem oblidar que en el transcurs del conflicte el bàndol republicà també va organitzar camps de treball i batallons de presos que privaren de llibertat les persones de l'altre bàndol (Lafuente, 2002, 41). La repressió republicana no és estatal ni sistemàtica però sí és una resposta explosiva a la sublevació militar, és arbitrària i també personalista, amb tot el que això comporta (Sabín, 1996, 16 i 17). Tot i així, la repressió exercida pel bàndol franquista fou qualitativament i quantitativa molt més intensa.

El règim franquista va instaurar un règim polític repressor i va fer servir els membres del bàndol vençut per a la reconstrucció d'un país devastat com era l'Estat Espanyol després de la seva guerra civil. Aproximadament 270.000 persones (les xifres varien segons els estudis històrics; Torres, 2002, 30) foren privades de llibertat en presons (fins a 500 en tot l'Estat; Lafuente, 2002, 27) i camps de concentració, i moltes d'elles obligades a treballar.

Fou el clergue José A. Pérez del Pulgar l'inspirador de la reducció de penes pel treball que va quedar plasmada en el document *La solución que da España al problema de sus presos políticos*, publicat el gener de 1939. Aquesta idea va ser instaurada per l'Orden de 7 d'octubre de 1938 dictada a Vitoria-Gasteiz, que creà el *Patronato para la Redención de Penas por el Trabajo* i consagra el privilegi de l'Estat, de les diputacions i dels Ajuntaments per disposar de forma preferent dels presos per a treballar; igualment s'estableix que els empresaris particulars que en disposin "pagarán a la Jefatura del Servicio Nacional de Prisiones el salario íntegro que según las bases de trabajo que rijan en cada localidad correspondería pagar a los trabajadores reclusos si se tratase de obreros libres" (Lafuente, 2002, 45 i 46). Aquest sistema va entrar en funcionament l'1 de gener de 1939. Abans d'això, els soldats del bàndol republicà capturats i posats a treballar en fortificacions, reparació de vies, mines, etc. no redimien pena perquè encara no havien estat condemnats a cap pena.

El Decret 281, de 28 de maig de 1937, dictat a Salamanca, estableix el treball dels presos de guerra i presos per delictes no comuns, encara que es refereix especialment "a los prisioneros y presos rojos" (Lafuente, 2002, 41).

El percentatge de reclusos que redimeixen pena pel treball és del 4'56% el desembre de 1939 i del 6'69% en desembre de 1940 (18.739 reclusos) (Sabín, 1996, 169). Els historiadors han pogut comptar 84 localitats

catalanes on van treballar 27 batallons de presos (de Riquer, 1989, 89). El número total de reclusos polítics a 30 de setembre de 1943 era de 44.925 presos (Sabín, 1996, 176). Amb aquestes dades podem començar a fer-nos una idea de l'abast del dany.

Per altra banda, la magnitud de la reconstrucció de l'Estat Espanyol després de la Guerra Civil és difícil d'imaginar a hores d'ara, setanta anys després, però el periodisme d'investigació (Lafuente, 2002, 23 i 24) proposa algunes xifres: aproximadament 200 nuclis habitats per on s'havia instal·lat el front de guerra foren destruïts en més del 60%. En tot el país, uns 250.000 habitatges foren devastats. A Catalunya més de 1.400 ponts va ser volats.

Deixant de banda la privació de llibertat *strictu sensu* en presons i camps de concentració, és rellevant el sistema de reducció de penes pel treball, que tenia per objectiu posar a disposició de l'Administració de l'Estat Espanyol i d'empresaris particulars mà d'obra forçada, molt barata i sempre disponible. Aquest sistema estava organitzat de la següent manera:

- els destins dins de les pròpies presons: treballs que els presos condemnats a les penes menors podien realitzar a les pròpies presons (neteja, oficines, barberia...) i els treballs més especialitzats (metges, practicants, mestres...) que es podien fer a les presons, en hospitals penitenciaris o en els destacaments penals
- els destacaments penals: eren concessions d'un nombre variable de treballadors a organismes de l'Estat, a les administracions locals, ajuntaments i diputacions, a l'església catòlica, a la Falange o a empreses privades

Fou la fórmula més utilitzada per la Dirección General de Prisiones. Eren els organismes públics i les empreses els que sol·licitaven els presos, tot i que el Patronato para la Redención de Penas por el Trabajo era el responsable de resoldre les peticions i concretar, segons les disponibilitats, el número de presos destinats a cada destacament (article 5è del Decret de 7 d'octubre de 1938 que funda el Patronato). El primer destacament penitenciari es va establir el 3 de juliol de 1937 i l'últim no fou clausurat fins el 1970 (Lafuente, 2002, 58 i 60).

És rellevant el fet que els presos també treballessin per a empresaris particulars. Podrien ser també aquests empresaris legitimats passius en la possible reclamació dels danys patits per la privació de llibertat? Normalment s'enviaven presos a treballar a les grans empreses metal·lúrgiques del nord de l'Estat Espanyol, donada la importància estratègica que tenien per al règim franquista. El més important d'aquests destacaments fou l'instal·lat per la Sociedad Babcock Wilcox, a Galindo (Bilbao), en el que van treballar des de l'abril de 1940 un promig de 60 presos en la construcció i reparació de locomotores elèctriques i de vapor, cotxes de ferrocarril, calderes per a vaixells i treballs similars (Lafuente, 2002, 103). Igualment, el Patronato va reconèixer que Dragados y Construcciones el 1952 "lleva ya 12 años auxiliada en sus trabajos con la mano de obra de los penados" (Lafuente, 2002, 78).

- les colònies penitenciàries militaritzades: tenien com a objectiu subministrar reclusos a totes les obres que en necessitessin, dels respectius departaments ministerials i també aquelles projectades per empresaris particulars o concessionàries de serveis de l'Estat, que requerien una ràpida execució i eren declarades d'interès nacional

- els batallons disciplinaris de treballadors: foren la primera i menys sofisticada forma de treballs forçats; als batallons franquistes van ser destinats en temps de guerra els presoners reclosos en camps de concentració i després de la guerra es va nodrir amb els mossos de les lleves del 36 al 41 que havien combatut amb el bàndol republicà i que després van haver de complir de nou el servei militar
- els tallers penitenciaris: eren tallers manufacturers a l'interior de les presons.

A la presó de Barcelona es fabricaven carcasses de fusta d'aparells de ràdio. A finals dels anys quaranta aquest taller penitenciar feia més de 5.000 carcasses a l'any (Lafuente, 2002, 107 i 108). Igualment existia un taller de joguines (36 reclusos), de vestuari (23 reclusos), de fàbrica de sopa (12 reclusos) i de forn (2 reclusos) a la presó Celular de Barcelona (Sabín, 1996, 198).

Els condemnats podien ser obligats a treballar o voluntàriament optaven pel sistema de redempció de penes pels treballs. Els primers treballaven i no reduïen pena, els segons sí que en reduïen, en una tercera part i podien obtenir uns petits ingressos per a ells i les seves famílies (De Riquer, 1989, 89). Tot i així, la privació de llibertat era igualment efectiva i real.

Ens trobem davant d'una privació de llibertat materialitzada en una pluralitat d'exemples: des de les simples estades a la presó fins al treball extenuant en camps de treball, passant per la inhumanitat dels camps de concentració. Es pot intuir que la situació personals dels presos, treballadors o no, era infrahumana.

A tall d'exemple, a la galeria nº 4 de la presó Model de Barcelona, el 10 de juliol de 1942, hi havia 1.165 reclusos, 9 persones per cada cel·la de 12 metres quadrats; a tota la presó hi havia llavors 6.464 empresonats (De Riquer, 1989, 89).

També tenim una dualitat en la conceptualització del dany: es pot entendre que la simple privació de llibertat ja és un dany, però també és un dany les seqüeles que aquesta privació de llibertat van produir en els reclusos. La majoria d'aquestes serien malalties o patologies mentals. A tall d'exemple, la patologia més comuna en aquests casos és la Síndrome d'Estrés Post-traumàtic (Puchol) que apareix després d'haver patit situacions traumàtiques, com una guerra o la privació de llibertat. La simptomatologia del PTSD (Posttraumatic Stress Disorder) adopta diferents variants, entre les que cal destacar el patiment de la reexperimentació del succés traumàtic, problemes de concentració, forta irritabilitat, agressivitat, bloqueig emocional, aïllament social, atacs de pànic, depressió, abús de drogues, conductes extremes de por, etc. (Puchol). Les conseqüències del PTSD poden aparèixer seguidament després de la situació traumàtica o anys més tard, però si aquesta malaltia mental no es tracta mèdicament els seus símptomes poden continuar durant molts anys o durant tota la vida (The Sidran Institute).

La literatura nord-americana sobre el PTSD a Internet és enorme. A partir del 1989 i en base a un mandat del Congrés, els Estats Units van crear el Centre Nacional pel PTSD (Nacional Center for PTSD) que té com a missió la recerca mèdica pel tractament d'aquesta malaltia mental (www.ncptsd.org). De la mateixa manera, l'Administració nord-americana ha regulat diferents ajudes o compensacions pels veterans de guerra que han patit o pateixen el PTSD i ha creat els Vet Centers (206 en els 50 Estats), la missió dels quals és ajudar psicològicament els veterans i a les seves famílies, i posar a disposició

d'aquests les diferents ajudes federals, que van des de pensions mensuals fins a programes d'assistència sanitària i centres de dia. El 2001 van ser tractats en els Vet Centers més de 77.300 veterans i més de 900.000 persones (entre veterans i familiars) visitaren aquests centres. Els Vet Centers tenen més de 140 programes especialitzats en el tractament del PTSD (Department of Veterans Affairs, 2001)

L'existència d'aquests programes de tractament i de les ajudes concedides mostren com el PTSD pot ser tractat i, sobretot, indemnitzat. És a dir, el dany patit per les persones privades de llibertat o sotmeses a situacions traumàtiques, com poden ser les estades a la presó, en camps de concentració o en camps de treball, és potencialment i econòmicament avaluable.

La legitimació activa per a l'exercici de l'acció de reclamació correspon, evidentment, a la persona que justifiqui el dany patit. Així, la dualitat del tipus de dany comentat més amunt també comporta diferents vies de prova del mateix. Les estades a la presó poden provar-se mitjançant documentació existent en arxius militars, però el PTSD hauria d'acreditar-se gràcies a un diagnòstic metge.

Seguint a Díez-Picazo (1999, 328), els danys patits i descrits en aquest apartat poden qualificar-se de dany moral ja que són perturbacions de caràcter psicofísic derivades de lesions de drets de la personalitat, com és la llibertat i la integritat física i psíquica. Existeixen autors (Tejada, 1965,46-48) que curiosament postulen la negativa al rescabament dels danys morals derivats de conflicte bèl·lic amb arguments com la impossibilitat de la seva mesura o el perill per la subsistència de les finances públiques en cas de rescabament, per acabar enquadrant-los en el grup de les "càrregues comunes de la vida social".

García de Enterría (1995, 375-376) entén que són lesions indemnitzables la pèrdua d'oportunitats reals; així mateix cita la Sentència de 2 de febrer de 1980 que creu indemnitzables "daños que escapan al concepto preciso de danys patrimoniales, como son los derivados del dolor físico, de la disminución de facultades y de las perturbaciones anímicas." Així, aparentment els danys descrits poden ser indemnitzables.

Respecte a la relació de causalitat entre la privació de llibertat i els danys patits, com pot ser el PTSD, no podem establir una regla fixa i optar per una de les nocions de causa que fan servir els Tribunals. La jurisprudència (contenciosa-administrativa) manté una postura molt flexible sobre la noció de causalitat i aplica les diferents teories al respecte cas per cas, de forma molt intuïtiva (Blasco Esteve, 1993, 427).

b) Legitimació passiva o l'obligat al rescabament

Com hem indicat més amunt, l'amnistia no comporta l'oblit de la responsabilitat civil derivada dels supòsits de privació de llibertat que regula la norma amnistiant. Però, ¿a qui ha d'imputar-se la producció del dany? Al carceller o a l'Administració Pública?

Dues raons ens porten a afirmar la imputació d'aquest dany a l'Administració Pública: la dificultat manifesta de trobar la persona individual creadora de la privació de llibertat (¿és el jutge, el carceller, el policia...? ¿i quin jutge, quin carceller o quin policia?) i l'adequació del criteri d'imputació de la lesió a l'Administració: (Piñar, 1999, 335; García de Enterría, 1995, 387) com que l'Administració és una persona jurídica, el criteri bàsic d'imputació és que l'autor material del

dany estigui integrat en l'organització administrativa. És obvi que el sistema de repressió descrit més amunt formava part de l'organització administrativa penitenciària.

Però, l'Administració Pública està obligada a respondre? Com sabem, la responsabilitat de l'Administració Pública a l'ordenament jurídic espanyol és una responsabilitat objectiva global (Mir Puigpelat, 2002, 47); així ho dona a entendre l'article 139.1 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú (LRJPAC; BOE N° 286, de 27 de novembre de 1992):

“Los particulares tendrán derecho a ser indemnizados por las Administraciones Públicas correspondientes de toda lesión que sufran en cualquiera de sus bienes y derechos, salvo en los casos de fuerza mayor, siempre que la lesión sea consecuencia del funcionamiento normal o anormal de los servicios públicos.”

Una vegada entenem que l'Administració Pública ha de respondre ens hem de preguntar si també està obligada a indemnitzar el dany que se li imputa. Cal recordar el que estableix l'article 141.1 de la LRJPAC:

“Sólo serán indemnizables las lesiones producidas al particular provenientes de daños que éste no tenga el deber jurídico de soportar de acuerdo con la Ley. [...]”

Aquest article estableix l'anomenada “antijuridicitat objectiva” (García de Enterría, 1995, 373), ja que el que converteix un perjudici en dany indemnitzable no és la conducta de l'agent (que pot ésser lícita o il·lícita), sinó l'existència de causes que obliguin o no al perjudicat a suportar el dany. És aquí on ens hem de preguntar si les persones privades de llibertat estaven (o estan) obligades a suportar tot el dany patit, des de la privació de llibertat fins a les seves seqüeles o danys derivats (PTSD, tortures, vexacions, fam, malaltia,...), o bé, si no ho estaven (o no ho estan).

Des d'un punt de vista de “legalitat estricta” es pot entendre que les lleis penals i penitenciàries franquistes obligaven els vençuts, com a tals, a suportar el dany produït per la privació de llibertat. Però, hem de tenir en compte la doctrina que ja esmenta García de Enterría (1995, 374): “Conviene advertir en este momento [...], que ni siquiera la conducta ilícita de la propia víctima excluye *a radice* la aparición de una lesión resarcible. En estos casos, sobre la víctima pesa, ciertamente, el deber jurídico de soportar la reacción de la Administración dirigida a corregir la situación de ilicitud o a eliminar sus causas, pero siempre que esa reacción no exceda de sus justos límites.”

La Sentència del Tribunal Suprem de 7 de novembre de 1994 (RJ 1994\10353) ho diu clarament: “Segundo.- Al igual que hizo el Tribunal “a quo”, debemos rechazar la tesis de la Administración apelante porque se arrumbaría el instituto de la responsabilidad patrimonial de las Administraciones Públicas, tal y como lo configuran los preceptos contenidos en los artículos 106.2 de la Constitución, 40 de la Ley de Régimen Jurídico de la Administración del Estado de 1957 y 121 de la Ley de Expropiación Forzosa, y en la actualidad también el artículo 139 de la vigente Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y de Procedimiento Administrativo Común, así como la jurisprudencia de este Tribunal interpretativa de aquéllos [Sentencias de esta misma Sala y Sección de

5 de febrero y 20 de abril de 1991 (RJ 1991\720 y RJ 1991\3073), 10 de mayo, 18 de octubre, 27 de noviembre y 4 de diciembre de 1993 (RJ 1993\6375, RJ 1993\7499, RJ 1993\8945 y RJ 1993\10051) y 14 de mayo, 4 de junio, 2 de julio y 27 de septiembre de 1994 (RJ 1994\4190, RJ 1994\4783 y RJ 1994\6673), si el incumplimiento de cualquier norma reguladora de la convivencia situase al ciudadano ante el deber jurídico de soportar las consecuencias del funcionamiento normal o anormal de los servicios públicos cuando la prestación de éstos tenga relación con la obligación incumplida por el perjudicado.

La infracción de una norma, que impone determinadas obligaciones a los ciudadanos o administrados, conllevará el reproche o sanción que legalmente vengan establecidos al respecto, pero no exonera a la Administración de responsabilidad patrimonial por los daños o perjuicios causados a aquéllos como consecuencia del funcionamiento normal o anormal del servicio público, salvo los casos de fuerza mayor o cuando no exista vínculo alguno de causalidad entre la actuación administrativa y el resultado producido, pues dicha responsabilidad ha sido configurada legal y jurisprudencialmente como una responsabilidad objetiva o por el resultado, en cuyos efectos reparadores podrá tener más o menos trascendencia la propia conducta del perjudicado como concausa del daño producido, hasta, en ocasiones, llegar a romper el exigible y aludido nexo causal con la subsiguiente excusa para la Administración."

Per a aquest mateix autor (1995, 376) i per a d'altres (Blasco Esteve, 1993, 414-415; González Pérez, 1996, 274), un dels límits de l'actuació de l'Administració que implica el naixement de la lesió indemnitzable és quan la càrrega de suportar l'actuació administrativa passa de ser general a esdevenir singular y suposa un sacrifici excessiu i desigual per a alguns dels administrats. Així, és la intensitat del sacrifici del patrimoni de l'administrat la que suposa l'existència del dret a obtenir una indemnització pel dany produït. Creiem que la privació de llibertat va produir un dany excessiu (com hem vist més amunt) i es va produir no en la generalitat d'administrats sinó en un grup d'administrats que, tot i ser nombrós, és un grup concret i identificable.

Per tot això, podem entendre que el perjudici patit per les persones que patiren privació de llibertat és una lesió indemnitzable per l'Administració Pública de l'Estat Espanyol, ja que deriva d'una actuació administrativa que sobrepassa la intensitat "normalment" exigible, produïda en una singularitat molt especial de persones.

Per tot això, la jurisdicció competent davant la qual s'exerciria l'acció seria la contenciosa-administrativa, ja que el dany es va produir per un funcionament normal o anormal de l'Administració. Així ho diu el paràgraf segon de l'article 9.4 de la Llei Orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial (BOE nº 157, de 2 de juliol):

"Conocerán, asimismo, de las pretensiones que se deduzcan en relación con la responsabilidad patrimonial de las Administraciones públicas y del personal a su servicio, cualquiera que sea la naturaleza de la actividad o el tipo de relación de que se derive. Si a la producción del daño hubieran concurrido sujetos privados, el demandante deducirá también frente a ellos su pretensión ante este orden jurisdiccional."

En el mateix sentit, l'article 2 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la Jurisdicció Contenciosa-Administrativa (BOE Nº 167, de 14 de juliol) diu:

"El orden jurisdiccional contencioso-administrativo conocerá de las cuestiones que se susciten en relación con:

e) La responsabilidad patrimonial de las Administraciones públicas, cualquiera que sea la naturaleza de la actividad o el tipo de relación de que derive, no pudiendo ser demandadas aquéllas por este motivo ante los órdenes jurisdiccionales civil o social.” (Gómez Ligüerre, 2001, 3-8)

c) Prescripció de l'acció de reclamació?

Un dels problemes que sorgeix intuïtivament en l'anàlisi del present cas, és el de la prescripció de l'acció de reclamació. Partint del fet que l'obligat al rescabament és l'Administració Pública de l'Estat Espanyol, la norma aplicable serà l'article 142.5 de la Llei 30/1992 de 26 de Novembre, de Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú (LRJPAC; BOE N° 286, de 27 de novembre de 1992):

“En todo caso, el derecho a reclamar prescribe al año de producido el hecho o el acto que motive la indemnización o de manifestarse su efecto lesivo. En caso de daños, de carácter físico o psíquico, a las personas el plazo empezará a computarse desde la curación o la determinación del alcance de las secuelas.”

En aplicació d'aquest article, podem entendre que no comença a comptar el termini de prescripció de l'acció per reclamar la responsabilitat patrimonial de l'Administració fins que no es diagnostiquin les seqüeles produïdes pel dany derivat de la privació de llibertat, ja siguin físiques o psíquiques.

Aquesta possibilitat ve avalada per la doctrina jurisprudencial que cita la Sentència del Tribunal Suprem, de 31 de maig de 1999 (RJ 1999\6154):

“Así las cosas, y teniendo en cuenta la expresa referencia a las secuelas y determinación de su alcance que se hace en el artículo 142.5 LRJ-PAC cuya infracción invoca el recurrente, es patente que el día inicial para el cómputo del plazo de prescripción no puede ser la de la declaración de invalidez total, sino la del diagnóstico citado [...]. Al respecto importa tener presente la doctrina jurisprudencial aplicable que queda razonablemente sintetizada en lo que sigue:

- a) STS 8 julio 1993 (RJ 1983\4118): “A) La doctrina jurisprudencial tiene declarado que en las hipótesis de lesiones, para la fijación del “dies a quo” del plazo de un año a los efectos del núm. 2º del artículo 1968 del Código Civil y del 1969, hay que atenerse al momento en que se conozcan de modo definitivo los efectos del quebranto padecido”.
- b) STS 9 de abril 1985 (RJ 1985\1802): “...sin que sea apreciable la alegación de caducidad de la acción por transcurso de más de un año desde el hecho que motivó la reclamación –art. 122 párr. 2 LEF-, pues se estima que la actuación causante del daño es de carácter continuado e ininterrumpido, y ha durado hasta el momento del planteamiento del pleito; por lo que en realidad no había transcurrido plazo alguno desde la producción hasta la reclamación”.

- c) STS de 28 de abril de 1987 (RJ 1987\2534): "...hay que considerar que el precepto citado (artículo 40 Ley de Régimen Jurídico) se refiere a un caso de prescripción, [...] y no de caducidad, por lo que ese plazo puede interrumpirse; y consecuentemente con ese criterio no cabe atender sin más al hecho motivador como punto inicial del plazo, sino que éste empieza a correr desde que se estabilizan los efectos lesivos (...), que es cuando hay conocimiento del mismo para valorar su extensión y alcance, lo que es coincidente con el principio de la "actio nata" recogido en el artículo 1969 del Código Civil".
- d) STS 1 junio 1988 (RJ 1998\4367): "...no puede confundirse el hecho-cause con sus simples consecuencias, por ser éstas el objeto de la indemnización a que aquél da origen".
- e) STS 14 febrero 1994 (RJ 1994\1474): "Esta Sala tiene declarado que el momento del comienzo del cómputo del plazo prescriptivo ha de referirse siempre cuando las lesiones causadas por culpa extracontractual se trate, al día en que, producida la sanidad, se conozca de modo definitivo los efectos del quebranto padecido...ya que el cómputo no se inicia hasta la producción del definitivo resultado".
- f) STS 26 de mayo 1994 (RJ 1994\3750): "... y al inicio del cómputo ha de fijarlo el juzgador con arreglo a las normas de la sana crítica, e indicando la de 17 de junio de 1989, que no puede entenderse como fecha inicial del cómputo, "dies a quo", la de alta en la enfermedad cuando quedan secuelas, sino la de la determinación invalidante de éstas, pues hasta que no se sabe su alcance no puede reclamarse en base a ellas. La doctrina relativa a que en caso de reclamaciones por lesiones, se computa el plazo prescriptivo a partir del conocimiento por el interesado, de modo definitivo del quebranto padecido".

Una altra postura respecte a la prescripció de l'acció de reclamació és la doctrina del "dany continuat". Com hem vist més amunt, les seqüeles produïdes per la privació de llibertat (sobretot el PTSD) poden tenir una incidència important en la futura vida de la víctima i pot ser que no es puguin determinar amb exactitud fins un moment posterior, deixant obert el termini de prescripció de l'acció. Exemples d'aquesta doctrina (tot i aplicar-se a la Hepatits-C i a la SIDA) són les Sentències del Tribunal Suprem de 6 de març de 2003 (RJ 2003\2785) i la de 29 de novembre de 2002 (RJ 2003\283). Reproduïm part del Fonament de Dret Primer de la primera de les Sentències citades:

"[...] El motivo no puede prosperar por cuanto según doctrina constante de esta Sala, por todas Sentencias de 3 (RJ 2000\8616) y de 17 de octubre de 2000 (RJ 2000\8808), como quiera que la Hepatitis C es una enfermedad crónica cuyas secuelas, aunque puedan establecerse como posibles, están indeterminadas en el caso concreto, desconociéndose la incidencia de la enfermedad en el futuro de la víctima, es claro que estamos ante un supuesto de daño continuado y por ello el plazo de prescripción queda abierto hasta que se concrete definitivamente el alcance de las secuelas [...]. Tal doctrina, que ya venía siendo sostenida con carácter general para los supuestos de secuelas, así Sentencias entre otras de 28 de abril de 1997 (RJ 1997\3408) y de 26 de mayo de 1994 (RJ 1994\3750), afirmándose que el "dies a quo" en tales casos será aquel en que se conozca el alcance del quebranto, ha sido asumida por el

legislador en el artículo 142.5 de la Ley de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y Procedimiento Administrativo Común. [...]”

Per tot això, podem entendre que no començarà a comptar el termini d'un any de prescripció de l'acció de reclamació fins que no existeixi un diagnòstic metge on es determinin amb exactitud les seqüeles patides per la privació de llibertat.

Arribat aquest punt, podem fer esment als legitimats activament, és a dir, els danyats. Resulta obvi, en un principi, que qualsevol danyat que pugui acreditar la seva estada en centres o establiments de privació de llibertat pot accionar individualment contra l'Administració Pública.

Però, ¿estan legitimats (tots) els danyats per accionar activament com a grup? Si bé la doctrina entén que la regulació que fa la Llei 29/1998, de 13 de juliol, Reguladora de la Jurisdicció Contenciós-Administrativa (LJCA, BOE N° 167, de 14 de juliol de 1998) no estableix les condicions legals per poder parlar d'una acció de classe administrativa o contenciós-administrativa (Marín López, 2001, 4), podem entendre que l'atorgament de capacitat processal que fa l'article 18.2 d'aquesta norma als "grups d'afectats" i la previsió de legitimitat que estableix l'article 19 a favor de "les persones físiques o jurídiques que ostentin un dret o interès legítim" (19.1.a) i de "les corporacions, associacions, sindicats i grups i entitats a que es refereix l'article 18 que resultin afectats o estiguin legalment habilitats per a la defensa dels drets i interessos legítims col·lectius" (19.1.b), obre la porta a una mena d'acció col·lectiva front l'Administració Pública legitimada passivament.

En relació al concepte de "grup d'afectats" certa doctrina iuspublicista (Menéndez, 1999, 225) ve a dir que no existeix legitimació de grup en els casos en que l'acte productor del dany, tot i ser unitari o similar, produeix situacions jurídiques de contingut diferent, com pot ser la quantia de la seva reclamació (p.e. no reclamarà el mateix una persona privada de llibertat durant tres mesos que aquell que va patir aquesta manca de llibertat, tot i ser per la mateixa causa, durant tres anys). Tot i així, els drets dels afectats podrien ser defensats activament davant dels Tribunals del contenciós-administratiu per associacions "legalment habilitades per a la defensa" (art. 19.1.b LJCA) dels seus drets de forma individualitzada (Carrasco Perera, 2001), com pot ser, i només a tall d'exemple d'associacions "ad hoc", l'Associació Catalana Ex Presos Polítics (<http://www.conc.es/exprespol/index.htm>).

En conclusió, entenem que l'Estat Espanyol seria el legitimat passiu contra el qual s'exerciria davant dels tribunals contenciós-administratius una acció de responsabilitat patrimonial de l'Administració pels danys patits per la privació de llibertat després de la Guerra Civil espanyola. Els danys reclamables podrien ser els físics i els psíquics que es provessin documentalment o mèdicament, o fins i tot el lucre cessant (la "disminució d'oportunitats") produït per aquest dany. Finalment, el termini d'exercici de l'acció no començaria a córrer fins que les seqüeles derivades del dany no haguessin estat efectivament determinades.

3. La regulació de les ajudes derivades dels supòsits de la Llei d'Amnistia

3.1. La regulació estatal

En un primer moment, l'Estat Espanyol va regular la possibilitat d'atorgar ajudes a favor dels qui van patir privació de llibertat com a conseqüència dels supòsits contemplats a la Llei d'Amnistia,

a la Disposició Addicional 18a de la Llei 4/1990, de 29 de juny, de Pressupostos de l'Estat de 1990 (BOE 30 de juny de 1990).

Aquesta norma estableix determinats requisits per poder ser beneficiari de les indemnitzacions:

- les persones amnistiades havien d'haver sofert privació de llibertat en establiments penitenciaris: en cap moment es defineix aquest concepte, però si han estat els tribunals del contenciós-administratiu els qui l'han delimitat, com després veurem
- el temps de reclusió mínim requerit és de 3 anys:
- els beneficiaris han de tenir 65 anys el 31 de desembre de 1990: així, només les persones amnistiades el 1977 que tinguessin llavors 55 anys podien ser beneficiaris de les indemnitzacions establertes el 1990.

L'escala indemnitzatòria fixada era:

- per 3 anys de presó, 1.000.000 de pessetes (913'24 pessetes el dia)
- per cada 3 anys complets addicionals, 200.000 pessetes (182'64 pessetes el dia).

En l'apartat segon d'aquesta disposició s'estableix el dret a sol·licitar la indemnització al cònjuge supervivent pensionista de viduïtat per la mort del privat de llibertat. Aquesta redacció va ser modificada per la Disposició Addicional 18ª de la Llei 31/1991, de Pressupostos de l'Estat de 1992, de 30 de desembre (BOE de 31 de desembre de 1991), que no demana la condició de pensionista per viduïtat, ja que podria ser susceptible de vulnerar el dret d'igualtat respecte les persones que no van obtenir aquest tipus de pensió.

La Dirección General de Costes de Personal y Pensiones Públicas del Ministerio de Economía y Hacienda del Govern de l'Estat Espanyol, va rebre aproximadament 120.000 sol·licituds dins dels terminis establerts, de les quals només unes 65.000 van ser afirmatives i van rebre la corresponent ajuda. En el 90% dels casos afirmatius, les ajudes van ser d'un milió de pessetes i el 10% restant (aquelles que van patir més de 6 o més anys de privació de llibertat), van rebre més d'un milió de pessetes.

Cal tenir present que el Govern central va establir la no subjecció de l'import de les indemnitzacions concedides a la tributació de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques de l'any 1991 (Disposició Addicional 10a de la Llei 18/1991, de 6 de juny, reguladora de l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques, BOE de 7 de juny). A diferència d'aquest fet, de moment, les ajudes concedides per les Comunitats Autònomes sí estan subjectes a l'IRPF com a increment patrimonial, encara que diferents iniciats parlamentàries reclamen l'exempció de les mateixes (Diari AVUI, 1 de setembre de 2003, p. 15).

Però, quin és el caràcter d'aquestes ajudes? Són veritablement indemnitzacions? La resposta la dona el propi Tribunal Constitucional espanyol en la STC 361/1993 (Ple), de 3 de desembre (RTC 1993\361), que resol sis qüestions d'inconstitucionalitat acumulades contra la Disposició Addicional esmentada:

“Aunque legalmente vengan denominadas como “indemnizaciones”, estas prestaciones, a cargo de los Presupuestos públicos, no pueden calificarse técnicamente de resarcimiento de daños por un funcionamiento anormal de la Administración Pública, de la Justicia o por un error judicial (art. 121 CE). Son, más bien, prestaciones establecidas gracialmente por el legislador, de acuerdo a una decisión política que, como sugiere el Abogado del

Estado, ha de relacionarse con la legislación sobre amnistía, pese al distinto sentido de una y otra normativa.

“Así como la amnistía eliminó la responsabilidad y los efectos penales y, en general, sancionatorios por la comisión de ilícitos de intencionalidad política –SSTC 122/1984 (RTC 122\1984), 76/1986 (RTC 1986\76) y 147/1986 (RTC 1986\147), entre otras-, la regulación ahora en cuestión no pretende ya remover las consecuencias jurídicas de la condena o de la sanción sino compensar en alguna medida perjuicios que se derivaron de una privación de libertad, durante determinado tiempo, por hechos de aquella intencionalidad. Ya la STC 76/1986 se ha referido a la legitimidad del reconocimiento de derechos económicos que responden a una voluntad de reparar en lo posible las consecuencias que para muchos ciudadanos tuvo la Guerra Civil y las situaciones de desventaja y los perjuicios ocasionados por esta tragedia, facilitando la plena reincorporación social de los que durante muchos años se mantuvieron fieles a unas ideas y a unos compromisos, que el nuevo orden constitucional ha podido acoger y garantizar (STC 76/1986, fundamento jurídico 2º).”

Les quanties dineràries atorgades per l'Estat Espanyol són ajudes, no indemnitzacions. Però la postura del Tribunal Constitucional no deixa de tenir algunes inconsistències. La finalitat que entén el Tribunal Constitucional que tenen aquestes ajudes és la de “reparar en lo posible las consecuencias que para muchos ciudadanos tuvo la Guerra Civil y las situaciones de desventaja y los perjuicios ocasionados por esta tragedia” i facilitar, tanmateix, “la plena reincorporación social” d'aquests ciutadans. A ningú no se li escapa que aquestes ajudes no reparen res ni faciliten la “reincorporación social” de ningú cinquanta anys després de la producció dels danys. També cal tenir present que aquesta finalitat podria estar injustificada si el danyat ja s'hagués “reinsertat” a la societat per ell mateix sense l'ajuda de l'Estat.

Finalment, l'esmentada Sentència del Tribunal Constitucional resol les qüestions d'inconstitucionalitat plantejades arran de la possible vulneració del dret a la igualtat per la fixació d'una determinada edat per tal de ser beneficiari de les ajudes establertes, i diu:

“Por de pronto, ha de tenerse en cuenta que una es la lógica o razón de ser de la amnistía –de alcance necesariamente universal, para todos cuantos padecieron condena penal o sanción por los hechos a los que se refiere la Ley 46/1977- y otra la de una regulación, como la cuestionada, que tiene un alcance prestacional de contenido económico, y que por ello mismo ha de responder a apreciaciones de carácter general en la selección de los beneficiarios, necesariamente limitados en función de los recursos disponibles. Se ha de recordar que este Tribunal, y en relación con prestaciones sociales que tienen fundamento constitucional en el art. 41 CE, ha reconocido un amplio margen de libertad al legislador al tratarse del reparto de recursos económicos, las disponibilidades del momento y las necesidades y deberes de los grupos sociales [...]. Este margen ha de ser aún mucho más amplio cuando, como aquí ocurre, ni siquiera se trata de estos derechos de prestación establecidos en desarrollo de la Constitución, aunque ese margen haya de respetar en todo caso los criterios de razonabilidad y no arbitrariedad que se deducen también del art. 14 CE. [...]

La Disposición adicional decimoctava sólo concede derecho a indemnización (sic) a quienes, habiendo sufrido prisión por tres o más años, tenían sesenta y cinco años, o edad más avanzada, el 31 de diciembre

de 1990. La Ley atribuye sólo este derecho económico a quienes habían ya superado los 52 años de edad en el momento en que se dictó la legislación de amnistía (Ley 46/1977, de 15 de octubre), esto es, a personas que por su edad se encontraban, cuando la amnistía les reintegró la plenitud de sus derechos, en condiciones que pudieron y pueden presumirse difíciles para reincorporarse, también en plenitud, a la vida laboral y profesional, dificultades que, por lo mismo, pesaron presumiblemente menos sobre quienes se beneficiaron de la amnistía con inferior edad. [...]"

Un aspecte bàsic en la regulació d'aquestes ajudes és què entenen els tribunals espanyols per "establiment penitenciari", l'estada en el qual durant el període de temps exigít per la norma donaria dret a rebre la corresponent ajuda estatal. Aquesta qüestió ha estat tractada en diferents resolucions judicials. Concretament, la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Madrid, de 4 de febrer de 2002 (JUR 2002\218709) diu:

"[...] La parte recurrente considera que el concepto de "establecimientos penitenciarios" a que se refiere la ley 4/90 para poder obtener la indemnización en ella regulada debe entenderse como cualquier lugar en el que se estuviera privado de libertad de forma forzosa, como es su caso.

La pretensión del actor no puede ser atendida, ya que el periodo que el causante permaneció en los Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores no puede computarse concorde con los requisitos exigidos por la citada disposición adicional decimoctava por cuanto el motivo de la permanencia en tales Batallones era el cumplimiento del servicio militar obligatorio, conforme a lo dispuesto en la Orden del Ministerio del Ejército de 2 de julio de 1941 para quienes estuviesen en la situación de prisión atenuada o en libertad condicional, teniendo por tanto la condición de soldado y no de preso. [...]

Tampoco pueden considerarse la situación de prisión atenuada o de libertad condicional en que se encontraban los causantes al ser llamados a filas (artículo 60 m) de la Ley 8.9.1940 y artículos 1 y 7 de la Orden de 2 de julio de 1941 del Ministerio del Ejército) como computables a los efectos previstos en la Ley 4/90, por no estar el actor privado de libertad en establecimientos penitenciarios, requisito este exigible en la disposición adicional citada."

Del tot el transcrit es desprèn que les estades en els anomenats Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores no són computables a l'efecte de poder-se acollir a les ajudes estatals. Però, és correcta aquesta interpretació del tribunal?

La regulació que l'Orden de 2 de juliol de 1941 del Ministerio del Ejército fa d'aquests Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores ens pot ajudar a trobar una resposta. El seu article segon diu:

“Los mozos de los reemplazos y situación a que se contrae el artículo anterior no podrán gozar de licencias, permisos ni prórrogas de ninguna clase de los que autoriza el Reglamento de Reclutamiento, mientras se encuentren prestando servicio en filas.”

Des de un altre punt de vista, l'article 5 de l'ordre esmentada, estableix:

“Todos los que, al ser licenciados por haber cumplido el tiempo de servicio militar que les corresponda, no tengan extinguida la pena que les fue impuesta, marcharán a fijar su residencia necesariamente a la misma localidad en que la tuvieran al ser destinados por la Cajas de Reclutas a los Campos de Concentración y quedarán en la situación y a disposición de la misma Autoridad en que se encontraban con anterioridad a la fecha en que se dispuso su destino a los mencionados Campos de Concentración, dando conocimiento la Inspección de éstos a los Jefes de los Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores a los respectivos Capitanes Generales de la Regiones militares, Baleares, Canarias y General Jefe del Ejército de Marruecos, para que éstos lo hagan, a su vez, a las Autoridades judiciales y gubernativas correspondientes.”

Aquesta regulació permet pensar que la situació de les persones que estaven en els Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores no era la mateixa que la dels soldats de lleva: el fet de no poder obtenir permisos de forma injustificada i general s'apropa a la situació de privació de llibertat. La seva situació no era la mateixa ni després d'haver complert amb el servei militar obligatori ja que tornaven a estar “a disposición de la misma Autoridad en que se encontraban con anterioridad”.

Però, tot i amb la lletra d'aquesta ordre, quina era la situació real d'aquestes persones? Podem entendre que estaven privades de llibertat i, per tant, ser beneficiàries de les ajudes estatals?

L'exemple el tenim en la situació del Batallón Disciplinario de Soldados Trabajadores destinat a les excavacions d'Empúries (Gracia Alonso, 2003, 37-59) on treballaven uns 70 homes en diferents períodes temporals. Una de les circumstàncies que ens poden fer veure la diferència entre les persones que formaven aquests batallons i els soldats de lleva és la de l'allotjament: mentre que les persones destinades als batallons dormien al terra dels barracons de fusta instal·lats al peu de la muralla (mancats de condicions higièniques, segons les pròpies autoritats militars), els soldats de lleva foren instal·lats en vivendes del municipi de Sant Martí d'Empúries, llogades mitjançant les partides econòmiques enviades per la Diputació de Barcelona, amb la millora de les condicions d'habitabilitat i d'higiene corresponent. Un altre detall de l'estada d'aquestes persones al batalló d'Empúries és el fet que la seva neteja personal la realitzaven en els rierols propers als barracons durant tot l'any sense importar les condicions climàtiques i en el cas que algú es negués a fer-ho era obligat a cops.

La narració de les condicions de vida del batalló destinat a Empúries que fa Gracia Alonso ens fa pensar que la situació patida per les persones destinades al mateix no era la mateixa que la dels soldats de lleva que els rellevaren en les seves tasques i, per tant, que la interpretació que el

Tribunal Superior de Justicia de Madrid fa del concepte d'establiment penitenciari podria haver estat perfectament una altra, molt més "generosa" o ajustada a la realitat dels fets.

Després de que el Tribunal Constitucional espanyol inadmetés el recurs d'empara presentat pel sol·licitant de l'ajuda estatal per entendre ajustada a dret la interpretació del tribunal madrileny, l'esmentada Sentència del Tribunal Superior de Justicia de Madrid fou recorreguda davant del Tribunal Europeu de Drets Humans, el qual va resoldre el recurs a la Sentència de 19 de novembre de 2002 (JUR 2003\94955) optant per l'arxiu de l'assumpte. El Tribunal d'Estrasburg va entendre que l'aprovació per part de la Comunitat Autònoma de Cantàbria d'una partida pressupostària dedicada a la concessió d'ajudes econòmiques per la privació de llibertat després de la Guerra Civil, va suposar l'eliminació de l'obstacle jurídic que impedia al recurrent l'obtenció d'una indemnització pels anys de privació de llibertat.

3.2. Les regulacions autonòmiques

Diverses Comunitats Autònomes també han optat per concedir ajudes a les persones que patiren privació de llibertat per qüestions polítiques després de la Guerra Civil. Aquestes ajudes, segons la Sentència del Tribunal Constitucional 76/1986 (Ple), de 9 de juny (RTC 1986\76), responen a la mateixa funció "reparadora" que les concedides pel govern espanyol. Segons el Tribunal Constitucional, "estas funciones de tratar de remediar tales situaciones no son sólo constitucionalmente legítimas, sino que contribuyen muy eficazmente al objetivo de reconciliación nacional dentro del nuevo orden democrático abierto a todos los españoles de todas las nacionalidades y regiones."

Plantejada en la Sentència la possibilitat que les ajudes concedides per les Comunitats Autònomes vulneressin el dret a la igualtat, consagrat a l'article 14 de la Constitució Espanyola, l'esmentada Sentència la resol entenent aquestes ajudes, com a tals que són, derivades del títol competencial autonòmic d'"assistència social [...] como un mecanismo protector de situaciones de necesidad específicas, sentidas por grupos de población a los que no alcanza aquel sistema y que opera mediante técnicas distintas de las propias de la Seguridad Social. [...] La conjunción de estos caracteres de excepcionalidad y no incidencia en el sistema de Seguridad Social justifican que [...] deba reconocerse a la Comunidad Autónoma la competencia para acordar la concesión de estas medidas de asistencia. [...] su licitud (la de les ajudes) se impone, amparándose para ello en la facultad de ordenación del gasto público que corresponde a la Comunidad Autónoma en el ámbito de sus competencias."

Per contra, els Magistrats Francisco Rubio Llorente i Luís Díez-Picazo entenen, en el seu vot particular, que el títol competencial d'assistència social només comprèn "disposiciones y acciones que tengan por finalidad lo que la tradición jurídica denominaba "beneficiencia" entendida como satisfacción de necesidades vitales en los casos en que la persona esté imposibilitada, económicamente, para atenderlas por sí sola". Per la qual cosa, no consideren que les ajudes prestades per les Comunitats Autònomes puguin enquadrar-se dins d'aquest títol competencial i, per tant, quedarien fora de l'abast legislatiu autonòmic, esdevenint, per tant, inconstitucionals.

En conclusió, el Tribunal Constitucional ha avalat la possibilitat que les Comunitats Autònomes concedeixin ajudes a les persones que patiren privació de llibertat després de la Guerra Civil.

Totes les Comunitats Autònomes que han regulat la concessió d'indemnitzacions derivades dels supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia ho han fet tenint com a denominador comú:

- que els beneficiaris fossin les persones excloses de les indemnitzacions estatals per no reunir els requisits requerits per l'Estat Espanyol;
- les han regulat incorporant un criteri de territorialitat de les persones a qui van destinades les seves indemnitzacions que van des de la residència durant un període de temps fins al veïnatge civil, passant per l'empadronament, com es comprova en el quadre resum de les ajudes estatals i autonòmiques;
- caracteritzen les ajudes com una prestació econòmica única i no periòdica en funció del temps de privació de llibertat i, de vegades, en funció de l'edat del causant (p.e. Castella i Lleó)
- i estableixen una clàusula d'incompatibilitat amb qualsevol tipus d'ajuda o indemnització atorgada per una Administració Pública derivada de la privació de llibertat després de la Guerra Civil i segons els supòsits recollits en la Llei d'Amnistia; només la Comunitat Autònoma de Madrid recull una clàusula d'incompatibilitat lleugerament diferent ja que entén que la percepció d'aquestes ajudes només és incompatible amb la de les indemnitzacions estatals.

L'establiment d'aquesta clàusula genèrica d'incompatibilitat de les ajudes autonòmiques amb qualsevol ajuda o indemnització atorgada per una Administració Pública i pel mateix motiu, ens porta a reduir l'abast de l'acció de reclamació que es planteja en aquest treball. Però de la mateixa manera ens permet plantejar la possibilitat d'opció entre aquestes ajudes i la indemnització que podria correspondre-li al danyat per la via jurisdiccional. Així, si la segona fos superior a la primera (és a dir, si els tribunals espanyols establissin una indemnització pels danys patits per la privació de llibertat superior a la quantia que al privat de llibertat li pertoqués segons la regulació autonòmica que li fos aplicable), el danyat tindria l'opció d'escollir entre ambdues. Ens apareix un altre dubte a partir de la diferent naturalesa que tenen aquestes ajudes (que no són un autèntic rescabament sinó una ajuda per a la reinserció social) i les indemnitzacions que podrien fixar els tribunals espanyols derivades de l'exercici de l'acció plantejada, ja que aquesta, com que neix de la responsabilitat extracontractual de l'Estat Espanyol, sí tindria una naturalesa de rescabament total del dany; així, tenint en compte la seva diferent naturalesa, podríem dubtar de la seva incompatibilitat, ja que van enfocades a objectius diferents (com hem posat de manifest, les ajudes s'atorguen independentment de si el beneficiari està reinsertat o no a la societat, tot i que l'objectiu de les mateixes és la reinserció del privat de llibertat).

Tot i així, la clàusula d'incompatibilitat no impedeix l'exercici de l'acció de reclamació davant dels tribunals ni restringeix el dret a que aquests decideixin sobre la pretensió exercida.

Que hom tingui coneixement, les Comunitats Autònomes que han regulat aquestes ajudes són:

Comunitat Foral de Navarra

La regulació navarresa es troba en el Decret Foral 75/1995, de 20 de març (BO de Navarra, nº 42, de 3 d'abril). En aquesta norma ja es defineixen les indemnitzacions com "ajudes econòmiques" (art. 2), concepte que no sembla incloure un dany efectivament patit sinó un suport una situació econòmica desfavorable, tal i com estableix el Tribunal Constitucional. Tot i així, en alguns articles del Decret i a la seva introducció, sí fa servir la paraula "indemnització".

Els beneficiaris d'aquestes indemnitzacions són les persones que hagin sofert privació de llibertat en qualsevol establiment penitenciari per actes d'intencionalitat política. Per entendre el concepte "actes d'intencionalitat política" cal anar als supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia i en el cas navarrès té certa importància aquesta remissió, ja que a l'article I apartats b) i c) s'exclou de l'amnistia els actes d'intencionalitat política que tinguessin per mòbil la "reivindicación de autonomías de los pueblos de España" que hagin suposat "violencia grave contra la vida o la integridad de las personas". Això podria comportar supòsits en què s'indemnitzés a persones que, en aquell temps, i complint tots els requisits exigits pel present Decret Foral, estiguessin vinculades a E.T.A. i no haguessin perpetrat delictes de sang.

El paràgraf segon de l'article 4 estableix la possibilitat que altres persones siguin perceptors de les ajudes regulades; així, podran percebre-les:

- el cònjuge vidu o "la persona unida" al beneficiari en relació de convivència anàloga a la conjugal; tindrien cabuda aquí les relacions heterosexuales i les homosexuals, sense establir cap mena de límit temporal mínim de convivència per poder ser perceptor de la indemnització; tot i així, l'article 7 estableix l'obligació d'aportar un "documento acreditativo de convivencia", sense determinar exactament quin tipus de document cal, podent ser des d'un simple certificat d'empadronament o una acta de notorietat de la convivència.
- els fills que tinguin reconeguda legalment la condició de minusvàlid.

En ambdós casos es requereix que, en vida del beneficiari, existís una dependència econòmica respecte el beneficiari. En un Informe de l'Institut Navarrès de Benestar Social de 12 de setembre de 1.995 es posa de manifest la dificultat de demostrar la dependència econòmica dels familiars susceptibles de ser beneficiaris de les ajudes. També s'assenyala que els ingressos que per aquelles dates percebien aquests familiars (sobretot les vídues), en concepte de pensió de viduïtat i/o jubilació, no arribaven en la majoria dels casos el Salari Mínim Interprofessional que en aquell moment era de 62.700 pessetes. Per això, es recomanava una interpretació àmplia i flexible de la normativa.

Respecte el fills, el decret foral no ha contemplat la possibilitat del fill menor que no tingui reconeguda legalment la condició de minusvàlid i que hagués viscut en situació de dependència econòmica respecte el seu pare beneficiari. No queda clar si els incapacitats que hagin estat a càrrec de la persona que va patir privació de llibertat, entren dins del concepte ampli de minusvalia que vol fer servir l'Institut Navarrès de Benestar Social. Tampoc diu si aquest reconeixement de la minusvalia ha de ser previ o pot ser posterior a la mort del beneficiari.

Els requisits que han de complir les persones que vulguin percebre les indemnitzacions són:

- tenir més de 60 anys el 31 de desembre de 1.994, és a dir, aquells que el 1977 tenien 43 anys o més;
- tenir la condició civil foral navarresa i residir efectivament a Navarra, o residir els últims 10 anys a Navarra a l'entrada en vigor del present Decret foral; la condició foral de navarrès bé determinada per la Llei 1/1973, d'1 de març, modificada per la Llei Foral 5/1987, d'1 d'abril, concretament els articles 11 i 14 del Fuero Nuevo de Navarra, que remetent (art. 11) al Codi Civil espanyol, i si la legislació general no determina de forma clara la condició civil de Navarra, funció la presumpció (art. 14) del naixement a territori navarrès per determinar aquesta condició civil foral.
- haver estat a la presó "de forma efectiva" durant mínim un any, si el beneficiari tingués entre 60 i 65 anys, i 6 mesos si el beneficiari tingués més de 65 anys, tenint com a referència en ambdós casos el 31 de

desembre de 1.994; en l'Informe de l'Institut Navarrès de Benestar Social abans esmentat es posava de relleu la dificultat a l'hora de la valoració del requisit de la "presó efectiva" ja que en molts casos únicament es disposava de Sentència judicial, desconeixent si realment s'ha complert la condemna de presó o no s'especificava en la Sentència si el mòbil era polític, etc.

La quantia mínima a percebre és la de 183.330.- pessetes, incrementades en 30.555.- pessetes per cada mes addicional d'estada a la presó, i estableix un límit màxim de 1.100.000.- pessetes que en cap cas podrà ser superat. El valor d'un dia del primer any de presó per a una persona d'edat entre 60 i 65 anys és de 502'27 pessetes, mentre que per una persona de més de 65 anys és el doble (1.004'4 pessetes).

L'aplicació del Decret Foral 75/1995 de 20 de març va derivar, en un principi, en una partida ampliable d'1.000.000 de pessetes en els Pressupostos del Govern navarrès per 1.995. El 16 d'octubre de 1995, per l'Ordre Foral 1060/1995 del Conseller d'Economia i Hisenda, es va ampliar aquesta partida amb 59 milions de pessetes, atenent així a la sol·licitud presentada per la Subdirecció d'Administració i Recursos del mateix Departament d'Economia i Hisenda. Degut a una nova sol·licitud de la citada Subdirecció, el 26 de desembre del mateix any es va procedir a fer una altra ampliació per import de 10 milions de pessetes, mitjançant la Resolució 86/1995 del Director General d'Economia.

Així, finalment la partida autoritzada va ser de 70 milions de pessetes, dels quals es van comprometre i pagar 69.738.195 pessetes, durant l'any 1.995

Cal dir que l'article 8 del decret foral esmentat estableix futures exempcions fiscals pels imports de les indemnitzacions concedides.

	Número de Sol·licituds	Expedients		Pessetes	Mesos concedits	Promig mesos/ persona	Sol·licituds Pendants
		Posi	Neg				
Any 1.995	272	103	115	69.738.320	2.280	19,83	
Any 1.996			25	9.295.945	297	11,88	42
TOTAL	272	103	140	79.034.265	2.577	18,41	

	Sexes		Denegats per sexes		Concedits per sexes	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
Any 1.995	106	112	39	64	67	48
Any 1.996	12	12			12	12
TOTAL	118	124	39	64	79	60

Distribució de concessions per municipis:

Pamplona-Iruña: 36	Cirauqui: 2	Cintruenig: 1
Alsasua: 19	Barañain: 2	Pitillas: 1
Lerín: 9	Villava :2	Marcilla: 1
Tudela: 6	Ribaforada: 2	Valtierra: 1
Milagro: 6	Larraga: 2	Aibar: 1
Olazagutia: 5	Artajona: 1	Arroniz: 1
Arguedas: 4	Murillo El Fruto: 1	Figarol: 1
Elizondo: 4	Cabanillas: 1	Caseda: 1

Tafalla: 3	Berriozar: 1	Cascante: 1
Mendavia: 3	Azagra: 1	Isaba: 1
Burlada: 2	Estella: 1	Melida: 1
Allo: 2	Olo: 1	Obanos: 1
Villafranca: 2	Arbizu: 1	Atallo: 1
Castejón: 2	Fustiñana: 1	Azcárate: 1
Corella : 2	Sesma: 1	Liedena: 1

TOTAL: 140 concessions

Comunitat Autònoma de Madrid

La Comunitat Autònoma de Madrid ha regulat la concessió d'aquest tipus d'ajudes mitjançant dos Decrets, el 39/1999, d'11 de març (BO de la Comunidad de Madrid nº 65, de 18 de març) i el 47/2000, de 23 de març (BO de la Comunidad de Madrid nº 80, de 4 d'abril).

El Decret 39/1999 regula les ajudes susceptibles de ser atorgades a aquelles persones que varen patir privació de llibertat en establiments penitenciaris durant un període de temps superior als 3 anys o més. També considera beneficiaris de les ajudes al cònjuge vidu, a "aquella persona que perciba pensión contributiva de viudedad por tal motivo, aunque no fuera su cónyuge" (referint-se a les parelles de fet), i en defecte dels anteriors, els fills incapacitats que rebien pensió d'orfanat contributiva per la mort del causant o que siguin beneficiaris d'una pensió d'invalidesa no contributiva.

Aquest decret també requereix que el causant o privat de llibertat durant 3 o més anys hagi estat empadronat com a resident en un municipi de la Comunitat Autònoma de Madrid el dia 31 de desembre de 1998, o si hagués mort, el dia de la defunció.

L'escala indemnitzatòria fixada pel Decret 39/1999, d'11 de març, és peculiar perquè fixa una quantia mínima (1.000.000 de pessetes) i una quantia màxima (1.500.000 de pessetes), però sense establir cap mecanisme que permeti una determinació *ex ante* de l'ajuda que en el seu cas s'atorgarà. Estableix, això sí, un factor condicional: les quanties seran les esmentades "siempre que con ello no se supere el crédito consignado en la partida 4839 del programa 300 del vigente Presupuesto de Gastos." En el preàmbul de decret diu que la partida esmentada té un crèdit de 100 mil·lions de pessetes. Tenint en compte aquestes dades sembla que a la Comunitat Autònoma de Madrid es tenia la intuïció que en el seu territori només tenia empadronats entre 100 o 150 persones susceptibles de ser ajudades per haver patit privació de llibertat després de la Guerra Civil.

El Decret 47/2000 va regular les ajudes que podien ser atorgades a aquelles persones que van patir privació de llibertat en establiments penitenciaris durant un període mínim d'1 any però menys de 3, que estaven empadronades a Madrid el 31 de desembre de 1999. Aquest segon decret tampoc requereix cap edat mínima perquè el privat de llibertat tingués dret a rebre l'ajuda.

Podien ser beneficiaris les mateixes persones que ho podien ser en el cas contemplat en el Decret 39/1999, d'11 de març.

En aquest cas, l'escala indemnitzatòria és lògicament més pobra: la quantia màxima es fixa en 1.000.000 de pessetes i la mínima en 700.000, evidentment "siempre que con ello no se supere el crédito consignado en la partida 4839 del programa 100 del vigente Presupuesto de Gastos." En el preàmbul es diu: "El Pleno de la Asamblea de Madrid [...] insta al Consejo de Gobierno a: Que con cargo a la partida 2290 del programa 061 de créditos globales de los Presupuestos Generales de la Comunidad de Madrid para el año 2000, destine un crédito de 50.000.000 de pesetas a repartir entre todos los beneficiarios [...]".

Principat d'Astúries

El Principat d'Astúries va regular la concessió d'ajudes a les persones incloses en els supòsits previstos en la Llei d'Amnistia excloses dels beneficis estatals, mitjançant dos Decrets, el número 22/1999, de 29 d'abril de 1999 (BO del Principado de Asturias nº 109, de 13 de maig) i el Decret número 21/2000, de 2 de març de 2000 (BO del Principado de Asturias nº 62, de 15 de març).

El Decret 22/1999 regula la concessió d'ajudes als amnistiats que van ser privats de llibertat durant un període de més de 3 anys o als seus cònjuges vidus o vídues.

El requisits establerts per aquesta norma són:

- tenir la condició política d'asturià; l'article 7.1 de l'Estatut d'Autonomia del Principat d'Astúries, Llei Orgànica 7/1981, de 30 de desembre, estableix: "A los efectos del presente Estatuto gozan de la condición política de asturianos los ciudadanos españoles que, de acuerdo con las leyes generales del Estado, tengan vecindad administrativa en cualesquiera de los concejos de Asturias." Creiem que amb el simple empadronament en algun d'aquests "concejos" s'aconsegueix el veïnatge administratiu asturià.
- haver estat privat de llibertat en qualsevol establiment penitenciari de forma efectiva un mínim de tres anys

Pel que fa als beneficiaris, aquesta norma determina (art. 4.2) que els hereus ("per dret civil") tindran dret a rebre la indemnització corresponent si, un cop iniciat l'expedient i mort el causant, aquells insten la continuació de l'expedient en qüestió.

L'escala indemnitzatòria és (art. 3):

- per la privació de llibertat per un període de més de 3 anys i menys de 4, la quantitat de 1.050.000 pessetes (a 2.876'71 pessetes per dia)
- per un període de privació de llibertat superior als 4 anys, la quantitat de 1.100.000 pessetes, incrementada en 100.000 pessetes per cada any addicional (el valor dels quatre primers anys és de 275.000 pessetes per any, mentre que el valor del cinquè és de 100.000)
- no s'estableix cap quantia màxima indemnitzatòria.

El Decret 21/2000 regula la concessió d'ajudes en els supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia que suposaren privació de llibertat per un període de més de 3 mesos i menys de 3 anys en establiments penitenciaris.

L'escala indemnitzatòria determina que:

- per tres mesos de privació de llibertat, la quantitat és de 150.000 pessetes (a raó de 1.666'67 pessetes el dia);
- per cada trimestre addicional complet, 90.000 pessetes (a raó de 1.000 pessetes el dia); el mes s'entén que equival a 30 dies i s'assimilen al mes les estades de privació de llibertat superiors a 15 dies (art. 1.2);
- la quantia màxima a percebre és de 1.000.000 de pessetes.

Pel que fa als beneficiaris, aquest decret estableix una diferència de tracte entre el cònjuge supèrstitute pensionista de viduïtat, que sí seria beneficiari de l'ajuda corresponent, i el cònjuge supèrstitute que no fos pensionista de viduïtat, que no tindria dret a rebre res (art. 2.1).

La Consejería de Asuntos Sociales del Govern del Principat d'Astúries, a data de 31 de març de 2001, havien rebut unes 1.925 sol·licituds (un 30% desestimàries) de les que moltes d'elles les feien vídues dels causants de l'ajuda. Això era, pels membres d'aquesta conselleria, prova de la tardança en la regulació d'aquestes ajudes a ex - presos polítics. Tanmateix, per fer front a les indemnitzacions sol·licitades tenien en aquella data un pressupost aprovat d'entre 600 i 700 milions de pessetes.

Comunitat Autònoma d'Aragó

L'Aragó ha regulat la concessió d'ajudes a les persones incloses en els supòsits previstos en la Llei d'Amnistia excloses dels beneficis estatals, mitjançant el Decret 100/2000, de 16 de maig (BO de la Comunidad Autónoma de Aragón nº 63, de 31 de maig).

Els beneficiaris d'aquestes ajudes hauran d'haver estat privats de llibertat en un establiment penitenciari durant un període mínim d'un any, ostentar el veïnatge civil aragonès a 31 de desembre de 1999 i tenir 65 anys d'edat en el moment d'entrada en vigor del present decret (és a dir, els que aproximadament tenien 42 anys quan va ser aprovada la Llei d'Amnistia). Ni l'Estatut d'Autonomia d'Aragó ni la Compilació d'Aragó no diuen quins requisits es necessiten per obtenir el veïnatge civil aragonès i per tant s'hauran de complir els requisits de l'article 14 del Codi Civil Espanyol.

En cas que el beneficiari hagués mort, es requereix que hagués pogut complir 65 anys en cas de continuar viu; en cas de defunció, els beneficiaris serien:

- el cònjuge vidu o vídua
- els fills que tinguin reconeguda la condició de minusvàlids per una minusvalia igual o superior al 75%
- i la persona unida al privat de llibertat per una relació de convivència anàloga a la conjugal en el moment de la defunció del causant.

L'escala indemnitzatòria establerta és:

- per un any de privació de llibertat, 210.000 pessetes (575'34 pessetes el dia)
- incrementades en 35.000 pessetes per cada mes complert addicional de permanència en establiments penitenciaris (a 1.166 pessetes el dia).

La quantia màxima fixada és de 1.050.000 pessetes. Fent simples operacions aritmètiques ens trobem que aquesta quantia màxima es correspon a un màxim temporal "indemnitzable" de tres anys, just el mínim temporal requerit per l'Estat Espanyol per poder ser rebre les seves ajudes derivades de la privació de llibertat.

Catalunya

La Generalitat de Catalunya va regular la concessió d'ajudes per a les persones incloses en els supòsits previstos en la Llei d'Amnistia i excloses dels beneficis estatals, mitjançant dues normes, el Decret 288/2000, de 31 d'agost (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya nº 3221, de 7 de setembre) i el Decret 330/2002, de 3 de desembre (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya nº 3777, de 9 de desembre).

Els requisits establerts pel Decret 288/2000 són:

- les persones amnistiades haurien d'haver patit privació de llibertat sense establir un mínim de temps
- tenir 65 anys el dia 31 de desembre de 2000, és a dir, 42 anys aproximadament el 1977; l'article 2.3 del decret estableix que en el cas que els beneficiaris no tinguin 65 anys el dia 31 de desembre de 2000 però reuneixin tots els altres requisits, tindran dret a rebre indemnització si "es [troben] en una situació d'invalidesa permanent igual o superior a la total, degudament reconeguda per l'administració competent": no es requereix que la invalidesa sigui deguda a les estades en privació de llibertat.
- tenir el veïnatge civil català.

Es reconeix el dret a rebre indemnitzacions en cas de mort de la persona privada de llibertat als "cònjuges vidu o vídua o aquella persona lligada al beneficiari de l'ajuda amb una relació de convivència anàloga a la conjugal, i els fills que tinguin reconeguda legalment la condició de disminuït [...]"

L'escala indemnitzatòria (art. 3) fixa el valor de 6 mesos de "presó" en 150.000 pessetes, incrementades en 28.000 pessetes per cada mes addicional a partir del setè mes. La quantia màxima a percebre és d'un milió de pessetes. Hem de tenir en compte que la fórmula per determinar la quantia mínima és la de "fins a sis mesos de presó: cent cinquanta mil pessetes": és a dir, no estableix cap mínim de temps de privació de llibertat, poguent ser dues setmanes o cinc mesos, el valor és el mateix. El valor d'un dia d'un català a la presó durant els primers sis mesos és de 833'33 pessetes (havent passat aquest sis mesos privat de llibertat), mentre que el valor d'un dia d'un català a la presó a partir del sisè mes és de 933'33 pessetes. Estar més de 6 mesos privat de llibertat val cent pessetes més al dia.

Per obtenir aquestes ajudes, s'ha d'acreditar documentalment (art. 5.3 primer paràgraf de l'Annex al Decret 288/2000) el període de privació de llibertat efectiva patit pel beneficiari, però, tot i així, l'Oficina d'Ex-Presos Política de la Generalitat de Catalunya ha concedit indemnitzacions pel mínim establert, per exemple, entregant gots i plats utilitzats pel beneficiari en el camp de concentració i en el batalló de treballadors en va estar reclòs.

És necessari dir que l'import de les indemnitzacions concedides per la Generalitat de Catalunya no ha estat declarat no subjecte a l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques, com ho va estar en el seu moment l'import de les indemnitzacions concedides pel Govern central de l'Estat Espanyol.

La distribució de les sol·licituds, a l'espera de la resolució de totes elles, és la que segueix:

- a data 29 de juny de 2001, el nombre de sol·licituds era de 34.173, 18.700 d'homes i 15.473 de dones
- l'edat mitjana dels causants de les sol·licituds, no dels sol·licitants, és de 84 anys
- per províncies, s'han rebut 18.952 sol·licituds de Barcelona, 5.727 de Tarragona, 5.292 de Girona i 3.154 sol·licituds provinents de les poblacions de la província de Lleida; s'han presentat 1.048 sol·licituds d'expedients de fora de Catalunya
- per comarques:

Vall d'Aran: 36	Pallars Sobirà: 164	Cerdanya: 74	Ripollès: 225
Garrotxa: 370	Alt Empordà: 522	Alta Ribagorça: 32	Alt Urgell: 176
Berguedà: 414	Osona: 709	Pla de l'Estany: 191	Gironès: 661
Baix Empordà: 721	Pallars Jussà: 311	Solsonès: 182	Bages: 1740
La Selva: 515	La Noguera: 656	La Segarra: 300	L'Anoia: 357
Vallès Occ.: 2478	Vallès Ori.: 827	Maresme: 1199	Segrià: 1844
Pla d'Urgell: 614	Urgell: 533	Conca Barberà: 417	Alt Camp: 357
Baix Penedès: 278	Alt Penedès: 494	Barcelonès: 10.376	Garraf: 400
Baix Llobregat: 1707	Tarragonès: 898	Alt Camp: 357	Priorat: 218
Les Garrigues: 644	Baix Camp: 1228	Ribera d'Ebre: 586	Montsià: 736
Terra Alta: 254	Baix Ebre: 990		

El Decret 330/2002 regula aquest tipus d'ajudes per a les "persones que hagin sofert presó per actes d'intencionalitat política en qualsevol establiment penitenciari, en virtut de sentència judicial o resolució governativa".

Els requisits que estableix aquesta norma són:

- no haver complert 65 anys el dia 31 de desembre de 2000; és a dir, persones que no van poder acollir-se a les ajudes regulades en el Decret 288/2000 per no reunir el requisit de l'edat;
- tenir el veïnatge civil català
- haver patit privació de llibertat de forma efectiva com a mínim un mes; cal tenir en compte que el Decret 288/2000 no establia cap mínim temporal de privació de llibertat.

La quantia màxima a percebre serà de 6.010 Euros, d'acord amb la següent escala, que és gairebé idèntica a la del Decret 288/2000:

- d'un mes a sis mesos de presó: 900 Euros (entre 30 i 5 Euros el dia)
- per a cada mes addicional a partir del setè mes: 170 Euros (5'6 Euros el dia).

Comunitat Autònoma d'Andalusia

Andalusia ha regulat la concessió d'ajudes a les persones incloses en els supòsits previstos en la Llei d'Amnistia excloses dels beneficis estatals, mitjançant el Decret 1/2000, de 9 de gener de 2001 (BO de Andalucía nº 11, de 27 de gener). Aquesta norma té una especial singularitat ja que estableix la regulació d'ajudes per les persones privades de llibertat per un període de 3 ó més anys, que no varen poder-se acollir a les indemnitzacions estatals, i obre "una convocatòria pública (per les persones) [...] que patiren privació de llibertat per un període superior a tres mesos i inferior als tres anys en establiments penitenciaris".

Els requisits per rebre les indemnitzacions regulades en aquest decret són:

- haver estat privat de llibertat durant un període mínim de 3 anys
- haver estat empadronat com a resident en un municipi d'Andalusia durant un període ininterromput de com a mínim 1 any immediatament anterior a l'entrada en vigor de la norma o des de la data del mort del causant
- cal dir que la norma no estableix cap mena de mínim d'edat del represaliat per acollir-se a aquestes indemnitzacions.

Podran ésser beneficiaris en cas de mort del causant, el cònjuge supèrstita o, en el seu defecte, "aquella persona que sin serlo perciba pensión de viudedad o a favor de familiares por tal motivo".

L'escala indemnitzatòria és la següent:

- de 3 anys a 3 anys i 4 mesos: 1.100.000 pessetes (entre 1.004,56 i 905'34 pessetes el dia)
- per cada sis mesos addicionals: 100.000 pessetes (555'55 pessetes el dia).

La quantia màxima de la indemnització és de 1.500.000 pessetes, és a dir, que el màxim de temps que té valor econòmic per a la norma va entre els 5 anys i els 5 anys i 4 mesos.

Encara que la norma que regula les indemnitzacions per a les persones que foren privades de llibertat per un període de tres mesos fins a tres anys no hagi estat dictada, el Decret 1/2001 sí té disposicions aplicables a aquestes indemnitzacions. Així, resulta xocant l'article 7 quan diu "[...] No obstante, ser requisito indispensable para poder acceder a las indemnizaciones que se establezcan la participación en esta convocatoria mediante solicitud normalizada [...]": és a dir, es farà una convocatòria per conèixer el nombre de privats de llibertat durant el període en qüestió, però la participació en aquesta convocatòria serà requisit imprescindible per rebre la indemnització corresponent.

Comunitat Autònoma de Castella i Lleó

Castella i Lleó ha regulat la concessió de les ajudes objecte d'aquest treball mitjançant el Decret 171/2001, de 14 de juny (Boletín Oficial de Castilla y León nº 119, de 20 de juny) i l'Acord 7/2003, de 16 de gener, de la Junta de Castella i Lleó (Boletín Oficial de Castilla y León nº 16, de 23 de gener) que estableix el barem de les quanties de les ajudes regulades al decret esmentat.

Per ser beneficiari d'aquestes ajudes cal haver patit privació de llibertat durant un mínim de tres mesos, consecutius o no, i residir a Castella i Lleó com a mínim 2 anys abans de la presentació de la sol·licitud de l'ajuda (arts. 3.a i 5.a).

En cas de mort del beneficiari, també podrà sol·licitar les ajudes regulades en el Decret 171/2001, el cònjuge vidu o la persona que rebi pensió contributiva de viduïtat i, en defecte d'aquests, els fills incapacitats que percebin pensió contributiva d'orfandat o pensió no contributiva d'invalidesa de les previstes a l'article 144 de la Llei General de Seguretat Social.

Una de les peculiaritats de la regulació d'aquestes ajudes és l'escala indemnitzatòria establerta per l'Acord 7/2003, ja que la quantia de l'ajuda depèn de l'edat del beneficiari i del temps de privació de llibertat acreditat. Així, pels beneficiaris majors de 65 anys els correspondran 200 Euros per cada mes de privació de llibertat (6'66 Euros per dia), mentre que pels menors de 65 anys la quantia de l'ajuda serà de 150 Euros per cada mes de privació de llibertat (5 Euros el dia). Aquesta manera de determinar la quantia de l'ajuda l'entendem més justa perquè valora de la mateixa manera tot el temps de privació de llibertat, en contra de les altres ajudes autonòmiques que estableixen valors inferiors com més temps s'ha estat privat de llibertat. Pel que fa a la quantia de l'ajuda, els incapacitats que tinguin dret a percebre aquesta ajuda s'equiparen als beneficiaris majors de 65 anys.

Posteriorment, el Decret 115/2003, de 2 d'octubre (Boletín Oficial de Castilla y León nº 195, de 8 d'octubre) canvia l'anterior regulació i suprimeix el període mínim de tres mesos de privació de llibertat como requisit per poder demanar la prestación (i s'elimina la necessitat de que els fills que tinguessin reconegut el grau de minusvalidesa igual o superior al 33% siguin perceptors d'una pensió del sistema de Seguretat Social); així, les persones que no puguin acreditar el seu temps de privació de llibertat o que van estar-ne menys de tres mesos, rebran un mínim de tres mensualitats d'acord amb el barem establert a l'Acord 7/2003, de 16 de gener.

Comunitat Autònoma de Castella-la Manxa

Castella-la Manxa ha regulat la concessió d'ajudes a persones que patiren privació de llibertat pels supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia i no van poder obtenir les ajudes estatals, en el Decret 31/2002, de 26 de febrer (Diario Oficial de Castilla-la Mancha nº 28, de 6 de març).

Els requisits establerts són:

- haver patit privació de llibertat durant 3 ó més anys
- haver estat empadronat com a resident en un municipi d'aquesta Comunitat Autònoma durant un període ininterromput d'un any immediatament anterior a l'entrada en vigor d'aquesta norma o a la data de mort del beneficiari.

L'escala indemnitzatòria té aquests paràmetres, tenint com a quantia màxima 9.000 Euros:

- de 3 anys fins a 3 anys i 4 mesos: 6.000 Euros (entre 5'48 i 4'93 Euros el dia)
- per cada 6 mesos addicionals: 600 Euros (3'33 Euros el dia de privació de llibertat en aquest període temporal).

Aquest decret també regula la convocatòria pública per a l'obtenció "en una segona fase" d'una ajuda per a les persones que patiren privació de llibertat per un període de més de 3 mesos i menys de 3 anys. La participació en aquesta convocatòria, igual que passa a Andalusia, és condició necessària per rebre la corresponent ajuda un cop regulada.

Comunitat Autònoma de Cantàbria

Cantàbria ha regulat les ajudes analitzades en el present article en el Decret 77/2002, de 28 de juny (Boletín Oficial de Cantabria nº 134, de 12 de juliol). Aquesta norma és especialment significativa ja que consta d'un preàmbul extens on fa referència a la doctrina constitucional relacionada amb aquestes ajudes. També és interessant esmentar que aquest preàmbul estableix el criteri que segueix aquest decret que "es, no el hecho de borrar unos efectos jurídicos, sino compensar materialmente unos daños personales".

Els requisits exigits pel Decret 77/2002 són:

- haver patit privació de llibertat en "establecimientos penitenciarios, disciplinarios o campos de concentración durante un periodo igual o superior a un año" (art. 5.1.a), com a conseqüència dels supòsits regulats en la Llei d'Amnistia;
- estar empadronat en un municipi de la Comunitat Autònoma de Cantàbria.

També podran ser beneficiaris el cònjuge vidu o la persona que a la mort del causant estigués lligada a ell per una relació anàloga a la conjugal i, en defecte d'aquests, els fills del causant afectats per una minusvalia igual o superior al 75 per cent, que essent aquests més d'un es repartiran l'ajuda a prorrata.

El barem indemnitzatori reparteix les quanties de la següent manera:

- per un any sencer de privació de llibertat 2.600 Euros (7'12 Euros el dia)
- per cada trimestre adicional sencer 400 Euros (4'4 Euros el dia dels següents 3 mesos).

En aquest cas, també es fa dependre la quantia de l'ajuda a l'abast de la partida pressupostària corresponent i "si de las solicitudes estimadas resultase en su conjunto una cantidad superior a la presupuestada, se procederá a la reducción proporcional de la cuantía de la ayudas individuales concedidas" (art. 4.2).

Comunitat Autònoma de Canàries

Canàries ha regulat les ajudes per la privació de llibertat derivada dels supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia a la Llei 9/2002, de 21 d'octubre (Boletín Oficial de Canarias nº 143, de 25 d'octubre), que estableix els següents requisits per ser beneficiaris d'aquestes ajudes:

- haver complert 65 anys a 31 de desembre de 2000
- tenir la residència habitual a Canàries o tenir la condició de canari resident a l'extranger; la Llei Orgànica 4/1996, de 30 de desembre (Boletín Oficial de Canarias nº 6, de 13 de gener) afegeix a l'Estatut d'Autonomia de Canàries l'article 7, que resa: "Las comunidades canarias establecidas fuera del territorio de la Comunidad Autónoma podrán solicitar como tales el reconocimiento de su personalidad de origen, entendida como el derecho a colaborar y compartir la vida social y cultural de las Islas. Una Ley del Parlamento de Canarias regulará el alcance y contenido del reconocimiento mencionado, sin perjuicio de las competencias del Estado, así como la especial consideración a los descendientes de canarios emigrados que regresen al Archipiélago, que en ningún caso implicará la concesión de derechos políticos."
- haver patit "privación de libertad de forma efectiva, retenciones policiales, prisión atenuada, detenciones gubernativas y libertad provisional"; aquest requisit inclou explícitament diferents mesures de privació de llibertat que no ho fan les altres regulacions autonòmiques i fa que hi puguin accedir, en principi, un nombre més gran d'ex-presos polítics; cal dir que no s'estableix cap límit mínim temporal de privació de llibertat.

Si morís el causant de l'ajuda, el seu cònjuge vidu o la persona lligada a ell amb una relació de convivència anàloga a la conjugal també la podrà rebre; així mateix, els fills amb la condició de disminuït legalment reconeguda i en cas que aquests fossin més d'un, se la repartirien a parts iguals.

Aquest decret contempla la possibilitat que el beneficiari no compleixi amb el requisit d'edat que estableix (65 anys el 31-12-2000), el qual podrà obtenir l'ajuda si es troba en una situació d'invalidesa permanent igual o superior a la total administrativament reconeguda. No es requereix que la invalidesa hagi estat causada directament o indirecta per la privació de llibertat.

La quantia màxima de les ajudes canàries és de 12.621'25 Euros, a raó de 360'61 Euros per cada mes de privació de llibertat (a 12'02 Euros el dia). Segons aquestes dades, el temps màxim pel qual s'atorguen les ajudes és de 3 anys aproximadament. Aquest tipus d'escala indemnitzatòria, com en el cas de la regulació de Castella i Lleó, fa que l'ajuda vagi en funció del temps efectivament patit de privació de llibertat sense que el valor d'aquest temps disminueixi: el valor del temps de privació de llibertat és constant.

El procediment de concessió d'aquestes ajudes ha estat regulat al Decret 51/2003, de 30 d'abril (Boletín Oficial de Canarias nº 87, de 8 de maig de 2003) que desenvolupa la llei autònoma canària.

Euzkadi

El País Basc ha regulat la concessió d'aquest tipus d'ajudes en el Decret 280/2002, de 19 de novembre (Boletín Oficial del País Vasco nº 229 ZK, de 29 de novembre). Aquesta norma requereix:

- un període de privació de llibertat mínim de 6 mesos;
- haver complert 65 anys el 29 de novembre de 2002, dia de la publicació del decret
- haver estat empadronat en un municipi d'Euzkadi un any abans, com a mínim, de la publicació del decret o, en el seu cas, abans de la data de mort del causant.

En cas de mort del causant privat de llibertat, també podran ser beneficiaris el cònjuge vidu que percebi pensió contributiva de viduïtat o la persona unida al causant per una relació anàloga a la conjugal; en defecte d'aquests, els fills incapacitats que percebin pensió contributiva d'orfanat o pensió no contributiva d'invalidesa de les reconegudes en l'article 144 de la Llei General de Seguretat Social.

Igual de d'altres comunitats (p.e. Madrid), Euzkadi assigna una quantia global i total a repartir entre totes les ajudes concedides. Aquesta quantia global ascendeix a 3.606.073,00 Euros (uns 600 milions de pessetes, aproximadament). L'escala indemnitzatòria assigna 7.200 Euros a la privació de llibertat entre 6 i 12 mesos (entre 40 i 19'73 Euros el dia), i per cada 6 mesos addicionals assigna 600 Euros (3'33 Euros el dia), tenint com a topall màxim de l'ajuda 9.600 Euros (el màxim de privació de llibertat amb valor econòmic serà de 3 anys aproximadament).

3.3. Quadre d'ajudes

El present treball es complementa amb un quadre resum de les ajudes estatals i autonòmiques concedides pel temps de privació de llibertat patit a partir dels supòsits contemplats en la Llei d'Amnistia. L'ordre cronològic ens permet veure quina ha estat l'evolució de la regulació d'aquestes ajudes respecte les diferents característiques que s'hi exposen.

Quadre d'ajudes concedides pel temps de privació de llibertat després de la Guerra Civil espanyola.

	Data aprovació	Quantia de les ajudes en funció del temps de privació de llibertat	Edat del causant	Beneficaris	Punt de connexió
Estat Espanyol	Llei 4/1990, de 29 de juny, de Presupostos per a 1990	Tres anys: 1.000.000.- ptes. Per cada tres anys complets addicionals: 200.000.- ptes.	65 anys a 31/12/1990	Cònjuge supervivent (modificació de la Llei 31/1991, de 30 de desembre de Presupostos per a 1992)	
Navarra	Decret 75/1995, de 20 de març	Un any: 183.300.- ptes. Per cada mes add.: 30.555.- ptes. - 60-65 anys: mínim 1 any de presó - majors 65 anys: mínim 6 mesos	60 anys o més a 31/12/1994	Cònjuge vidu o persona unida al causant en relació de convivència anàloga a la conjugal, fills mínusvàlid amb dependència econòmica	Ostentar la condició civil foral navarresa i residir efectivament a Navarra, o residir el deu últims anys a partir de l'entrada en vigor del decret
Madrid	Decret 39/1999, d'11 de març	Tres o més anys: 1.000.000 - 1.500.000.- ptes.		Cònjuge vidu, persona que rebi pensió contributiva de viudetat, en el seu defecte, fills incapacitats que rebin pensió d'orfanat o pensió d'invalidesa no contributiva	Causant empadronat com a resident a 31/12/1998
	Decret 47/2000, de 23 de març	Més de 30 mesos: 1.000.000.- ptes. De 24 fins a 30 mesos: 900.000.- ptes. De 18 fins a 24 mesos: 800.000.- ptes. De 12 fins a 18 mesos: 700.000.- ptes.		Cònjuge vidu, persona que rebi pensió contributiva de viudetat, en el seu defecte, fills incapacitats que rebin pensió d'orfanat o pensió d'invalidesa no contributiva	Causant empadronat com a resident a 31/12/1999
	Ordre 981/2000, de 3 d'abril				
Astúries	Decret 22/1999, de 29 d'abril	De 3 a 4 anys: 1.050.000.- ptes. A partir 4 anys: 1.100.000.- ptes, més 100.000.- ptes. per cada any addicional		Cònjuge vidu o, mort el causant un cop iniciat el procediment, hereus per dret civil	Condició política d'asturià del causant
	Decret 21/2000, de 2 de març	A partir de 3 mesos fins a 3 anys Per 3 mesos: 150.000.- ptes. Per cada trimestre addicional complet a partir del primer: 90.000.- ptes. Límit ajuda: 1.000.000.- ptes.		Cònjuge supervivent pensionista de viudetat o, mort el causant un cop iniciat el procediment, hereus del sol·licitant	

Aragó	Decret 100/2000, de 16 de maig	A partir d'1 any: 210.000.- ptes. Per cada més complet: 35.000.- ptes. Límit ajuda: 1.050.000.- ptes.	65 anys abans del 31/05/2000	Cònjuge vidu, fills amb minusvalidesa igual o superior al 65% o persona unida al causant per relació anàloga a la conjugal	Veïnatge civil aragonés a 31/12/1999
-------	--------------------------------	---	------------------------------	--	--------------------------------------

	Data aprovació	Quantia de les ajudes en funció del temps de privació de llibertat	Edat del causant	Beneficaris	Punt de connexió
Catalunya	Decret 288/2000, de 31 d'agost	Fins a 6 mesos: 150.000.- ptes. Per mes add. a partir del setè: 28.000.- ptes.	- 65 anys a 31/12/2000 - Menors de 65 anys amb invalidesa permanent igual o superior a la total	Cònjuge vidu o persona lligada al causant en relació anàloga a la conjugal, fills amb condició de disminuït	Veïnatge civil català del causant
	Decret 330/2002, de 3 de desembre	Entre 1 i 6 mesos: 900 Euros Per mes add. A partir del setè: 170 Euros	Menor de 65 anys a 31/12/2000	Cònjuge vidu o persona lligada al causant en relació anàloga a la conjugal, fills amb condició de disminuït	
Andalusia	Decret 1/2001, de 9 de gener	De 30 a 40 mesos: 6.611,13 Euros Per 6 mesos add.: 601,01 Euros Límit ajuda: 9.015,18 Euros		Cònjuge supèrstita o, en defecte, persona que sense ser-ho percebi pensió de viudetat	Causant empadronat com a resident com a mínim un any abans de l'entrada en vigor del decret o a la data de la seva mort
Castella i Lleó	Decret 171/2001, de 14 de juny (modif. pel Decret 115/2003, de 2 d'octubre) Acord 7/2003, de 16 de gener	Mínim de 3 mesos, consecutius o no. Beneficiaris majors de 65 anys: 200 Eur/mes Beneficiaris menors de 65 anys: 150 Eur/mes Menys de 3 mesos de privació de llibertat: 2 mensualitats segons edat del beneficiari.		Cònjuge vidu o persona que rebi pensió de viudetat i, en defecte, fills incapacitats amb minusvalides igual o superior al 33%	Residir a Castella i Lleó amb una antel·lació de 2 anys a la presentació de la sol·licitud
Castella La Manxa	Decret 31/2002, de 26 de febrer	De 36 a 40 mesos: 6.000 Euros Per 6 mesos add.: 600 Euros Límit ajuda: 9.000 Euros		Cònjuge vidu o persona unida al causant per relació anàloga a la conjugal, en defecte, els fills minusvàlid, i que en ambdós casos existís dependència econòmica del causant	Causant empadronat com a resident com a mínim un any abans de l'entrada en vigor del decret o a la data de la seva mort

Cantàbria	Decret 77/2002, de 28 de juny	Per cada any complet: 2.600 Euros Per cada trimestre addicional: 400 Euros Límit ajuda: 6.000 Euros		Cònjuge vidu o persona lligada al causant per una relació anàloga a la conjugal; en defecte, els fills amb minusvalis igual o superior al 75%; si els fills minusvalids foren més d'un, es repartirà a prorrata	Empadronat en un municipi de Cantàbria ininterrompidament 1 any abans del 13 de juliol de 2002
Canàries	Llei 9/2002, de 21 d'octubre	Per cada mes: 360'61 Euros Quantia màxima: 12.621'25 Euros	- 65 anys a 31/12/2000 - menors 65 anys a 31-12-2000, si estan en situació d'invalidesa permanent igual o superior a la total	Cònjuge vidu o persona lligada al causant per una relació anàloga a la conjugal i els fills que tenen reconeguda la condició de disminuïts; si els fills són més d'un, a parts iguals	Residència habitual a Canàries o tenir la condició de canaris resident a l'extranger
Euzkadi	Decret 280/2002, de 19 de novembre	Partida pressupost: 3.606.073 Euros De 6 a 12 mesos: 7.200 Euros Per cada 6 mesos add.: 600 Euros Quantia màxima: 9.600 Euros	- 65 anys a 29/11/2002	Cònjuge vidu que percebi pensió de viudetat o persona lligada al causant per relació anàloga a la conjugal; en defecte, els fills incapacitats que rebien pensió d'orfandat o d'invalidesa (art. 144 LGSS)	Empadronat com a resident en un municipi d'Euzkadi durant un període ininterromput d'1 any abans del 29 de novembre de 2002 o a la data de la mort del causant

4. Conclusió

Durant i després de la Guerra Civil espanyola, moltes persones que van formar part del bàndol vençut van patir períodes de privació de llibertat en presons infectes i sobresaturades, en camps de concentració inhumans i en batallons de treballadors per tal de reduir la pena a la que havien estat condemnats. També persones que des de la clandestinitat van lluitar pel retorn de les llibertats democràtiques a l'Estat Espanyol van ser empresonades per motius polítics i amb finalitats repressores.

Un cop mort Franco, es va obrir la possibilitat de reinstaurar una democràcia que garantís les llibertats fonamentals però per a començar a caminar cap a aquest objectiu calia una mesura de "reconciliació social": l'amnistia. Aquesta va venir de la mà de la Llei 46/1997, de 15 d'octubre, d'Amnistia, aprovada per les primeres Corts democràtiques després de la Guerra Civil, que va regular l'exoneració de les responsabilitats penals de determinats supòsits però restava en silenci respecte la responsabilitat civil derivada dels supòsits amnistiats. La doctrina ha entès que aquesta responsabilitat civil no va ser extingida o oblidada, sinó que es manté viva.

És a partir d'aquest fet que hem intentat construir una possible acció de reclamació dels danys produïts per la privació de llibertat per motius polítics després de la Guerra Civil. Els danys produïts poden ser físics (lesions, tortures,...) o psíquics (Síndrome d'Estrés Post-traumàtic,...) que poden ser avaluats i, consegüentment, indemnitzats. Entenem que l'obligat al rescabament o demandat hauria de ser l'Estat Espanyol, tota vegada que les institucions penitenciàries on es va produir els danys formaven part o estaven dins de l'organització de l'Administració Pública. Però, tot i la responsabilitat objectiva i global de l'Administració que estableix l'ordenament jurídic espanyol, es podria entendre que els privats de llibertat estaven obligats a suportar aquests danys, ja que derivaven de l'aplicació de la llei. Entenem que no estaven obligats a suportar el dany ja que aquest també té uns límits: així, el danyat no està obligat a suportar el dany, lícit o il·lícit, si aquest suposa un sacrifici excessiu en el seu patrimoni i si el dany es produeix en un sector concret dels administrats. La manca de llibertat per motius polítics és un sacrifici enorme i no fou patit per la generalitat de la població, ans al contrari, fou patit per un sector molt concret: els perdedors de la Guerra Civil i els lluitadors clandestins pel retorn de la democràcia.

Un extrem peculiar de l'acció de reclamació plantejada és el de la seva prescripció. Segons la jurisprudència, aquest termini de prescripció d'un any no començaria a comptar fins que es determinessin les seqüeles mitjançant un diagnòstic metge. Així, sembla que l'acció de reclamació encara estaria vigent per algunes persones.

Després que en 1990 l'Estat Espanyol regulés la concessió d'ajudes per a les persones que patiren privació de llibertat després de la Guerra Civil segons els supòsit de la Llei d'Amnistia, algunes Comunitats Autònomes també ho han fet per tal de completar les ajudes estatals; així, cada ens territorial atorga un valor diferent a la privació de llibertat. La manca de llibertat no val el mateix a tot arreu.

Cal tenir present que aquestes ajudes són això, ajudes i no indemnitzacions perquè la seva finalitat és de reinserció social dels danyats i no és de rescabament, no tenen caràcter indemnitzatori. Així, tenint en compte que cap de les regulacions d'aquestes ajudes prohibeix l'exercici de l'acció de reclamació plantejada, podem entendre que els danys derivats de la privació de llibertat després de la Guerra Civil encara no han estat indemnitzats però existeix la possibilitat de reclamar el seu rescabament davant dels tribunals espanyols.

5. Sentències citades

Tribunal	Sala i data	Repertori	Magistrat ponent
Tribunal Europeu de Drets Humans	19 novembre 2002	JUR 2003\94955	
Tribunal Constitucional	Sala 2a, 20 juliol 1983	STC 63/1983	Jerónimo Arozamena Sierra
Tribunal Constitucional	Sala 2a, 14 desembre 1984	STC 122/1984	Luiz Díez-Picazo y Ponce de León
Tribunal Constitucional	Ple, 9 juny 1986	STC 76/1986	Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo-Ferrer
Tribunal Constitucional	Ple, 25 novembre 1986	STC 147/1986	Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo-Ferrer
Tribunal Constitucional	Ple, 3 desembre 1993	STC 361/1993	Miguel Rodríguez-Piñero y Bravo-Ferrer
Tribunal Suprem	Sala 4a, 26 setembre 1978	RJ 3190	Paulino Martín Martín
Tribunal Suprem	Sala 2a, 30 desembre 1980	RJ 5073	Luis Vivas Marzal
Tribunal Suprem	Sala 2a, 28 novembre 1986	RJ 7841	Francisco Soto Nieto
Tribunal Suprem	Sala 4a, 7 novembre 1994	RJ 10353	Jesús Ernesto Peces Morate
Tribunal Suprem	Sala 4a, 31 maig 1999	RJ 6154	Francisco González Navarro
Tribunal Suprem	Sala 4a, 29 novembre 2002	RJ 2003\283	Agustín Puente Prieto
Tribunal Suprem	Sala 4a, 6 març 2003	RJ 2785	José Manuel Sieira Míguez
Tribunal Superior de Justícia de Madrid	4a, 4 febrer 2002	JUR 2002\218709	Berta Santillán Pedrosa

6. Bibliografia

Antón Oneca, J.; *Derecho Penal*; Akal; 2a Edició, 1986.

Arroyo de las Heras, A.; Muñoz Cuesta, J.; *Manual de Derecho Penal. Introducción-La ley penal-La pena*; Editorial Aranzadi; 1989. Pàg. 315

Baena del Alcázar, Mariano; García Madaria, José María; *Normas Políticas y Administrativas de la Transición 1975-1978*; Servicio Central de Publicaciones de la Presidencia del Gobierno; 1982, Madrid.

Blasco Esteve, Avelino, et al.; *Comentario sistemático a la Ley de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común (Ley 30/1992 de 26 de noviembre)*; Carperi, Madrid, 1993.

Bueno Arús, Francisco; *Una nota sobre la Ley de Amnistía*; Boletín de Información del Ministerio de Justicia; Número 1113; de 15 de noviembre de 1977, Madrid.

Carrasco Perera, Ángel; González Carrasco, M^a del Carmen; *¿Acciones de clase en el proceso civil?*; Aranzadi Civil 3/2001, Parte Estudio, ref. Westlaw BIB 2001\325.

De Riquer, Borja; *La repressió dels vençuts; a Història de Catalunya, Vol. VII. El Franquisme i la Transició Democràtica (1939 – 1988)*; Edicions 62, Barcelona, 1989.

Department of Veterans Affairs; VA Programs for Veterans with Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD), Setembre 2001.

<http://www.va.gov/pressrel/ptsd402.htm>, desembre 2003.

Díez-Picazo y Ponce de León, Luis; *Derecho de daños*; Civitas, Madrid, 1999.

García de Enterría, E.; Fernández, T-R.; *Curso de Derecho Administrativo, Vol. II*; Civitas, 4a Edició, Madrid, 1995.

Gómez Ligüerre, Carlos; *Jurisdicció competent en plets de responsabilitat civil extracontractual*; <http://www.indret.com>, desembre, 2003.

Gómez Orfanel, Germán; *Carl Schmitt y el decisionismo político; a Historia de la Teoría Política, Vol. 5, Rechazo y desconfianza en el proyecto ilustrado*; Alianza Editorial, Madrid, 1993

González Pérez, Jesús; *Responsabilidad patrimonial de las Administraciones Públicas*; Civitas, Madrid, 1996.

Gracia Alonso, Francisco; *Arqueología de la memoria. Batallones disciplinarios de soldados-trabajadores y tropas del ejército en las excavaciones de Ampurias (1940-1943)*; a Molinero, C.; Sala, M.; Sobrequés, J.; Eds.; *Una inmensa prisión. Los campos de concentración y las prisiones durante la guerra civil y el franquismo*; Crítica, Barcelona, 2003.

Lafuente, Isaías; *Esclavos por la patria. La explotación de los presos bajo el franquismo*; Ediciones Temas de Hoy, Col·lecció Historia Viva, 2002, Madrid

Linde Paniagua, Enrique; *Amnistía, control de constitucionalidad y responsabilidad patrimonial del Estado legislador*; Revista Española de Derecho Administrativo; n° 16 Gener-Març 1978, Madrid.

Lozano, Blanca; *El indulto y la amnistía ante la Constitución. Estudios sobre la Constitución Española. Homenaje al profesor Eduardo García de Enterría*; Civitas, Madrid, 1991.

Mir Puigpelat, Oriol; *La responsabilidad patrimonial de la Administración. Hacia un nuevo sistema*; Civitas, Madrid, 2002.

Marín López, Juan José; *Les accions de classe en el dret espanyol*; <http://www.indret.com>, desembre, 2003.

Menéndez, Pablo; *Comentari a l'article 18 LJCA a Comentarios a la Ley de la Jurisdicción Contencioso-Administrativa de 1998, Edición especial del número 100 de Revista Española de Derecho Administrativo*; Civitas, Madrid, 1999.

Pantaleón Prieto, Fernando; *Comentari de la Sentencia de 7 de juliol de 1983*; Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil, setembre-desembre 1983.

Pérez del Valle, Carlos; *Amnistía, Constitución y justicia material*; Revista Española de Derecho Constitucional, nº 61, gener-abril, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2001.

Piñar Mañas, José Luis (Dir.); *La reforma del Procedimiento Administrativo. Comentarios a la Ley 4/1999, de 13 de enero*; Dykinson, Madrid, 1999.

Puchol Esparza, David; *Transtorno por estrés postraumático. Conceptualización, evaluación y tratamiento*.

<http://www.psicologia-online.com/ciopa2001/actividades/16/>, desembre 2003.

Reglero Campos, L. Fernando; *El plazo de prescripción de la acción de daños por hechos por los que se han seguido actuaciones penales*; Aranzadi Civil, Vol. II, Parte Estudio, p. 2423, 1993. Referència Westlaw: BIB 1993\110.

Rodríguez Devesa, J.M.; Serrano Gómez, A.; *Derecho Penal Español. Parte General*; Dykinson, 16a Edició, Madrid, 1993. Pàg. 673.

Ruipérez, Javier; *Los principios constitucionales en la transición política. Teoría democrática del poder constituyente y cambio jurídico-político en España*; Revista de Estudios Políticos, nº 116, abril-juny, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2002.

Sabín Rodríguez, José Manuel; *Prisión y muerte en la España de posguerra*, Anaya & Mario Muchnik, 1996, Madrid

Sáinz Moreno, F.; *Efectos materiales y procesales de la amnistía*; Revista de Administración Pública, nº 87, setembre-desembre 1978, Madrid.

Sobremonte Martínez, J. E.; *Indulto general en España; a Escritos Penales*; dir. Casabó Ruiz, J.R.; Colección de Estudios - Instituto de Criminología y Departamento de Derecho Penal; Universitat de València, 1979.

Tejada González, Luis; *El resarcimiento de los daños de guerra*; Madrid, 1965.

The Sidran Institute; *Post Traumatic Stress Disorder, A guide for the frontline*.
http://www.sidran.org/4339 PTSD_web.pdf, desembre 2003.

Torres, Rafael; *Los esclavos de Franco*; Editorial Oberon, 6ª Edició, maig de 2002, Madrid

Vázquez Iruzubieta, Carlos; *Doctrina y Jurisprudencia del Código Penal*; Editoriales de Derecho Reunidas; 1988, Madrid

Yzquierdo Tolsada, Mariano; *Comentari de la Sentencia d'1 d'abril de 1990*; Cuadernos Civitas de Jurisprudencia Civil, abril-agost 1990.